

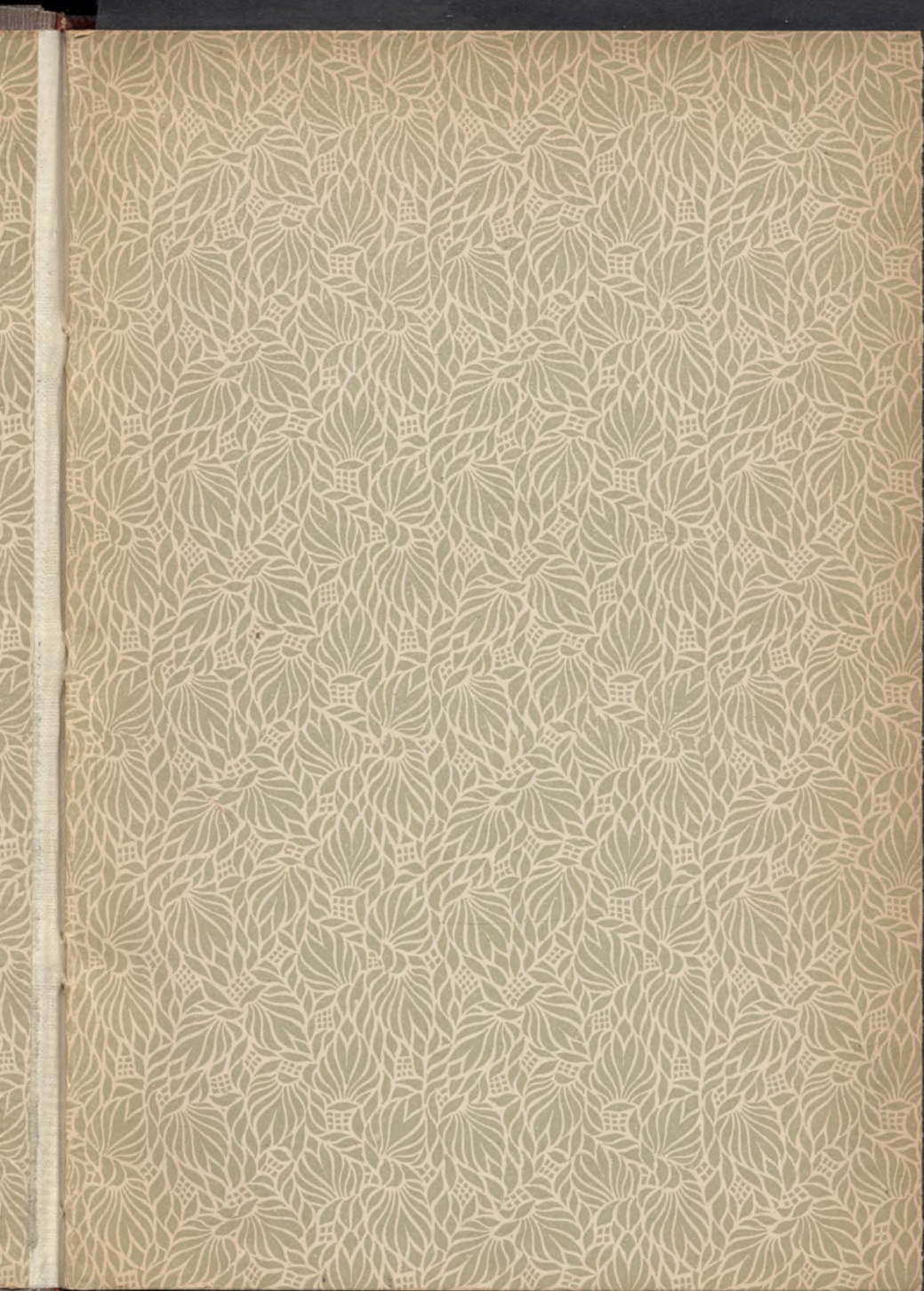
11585

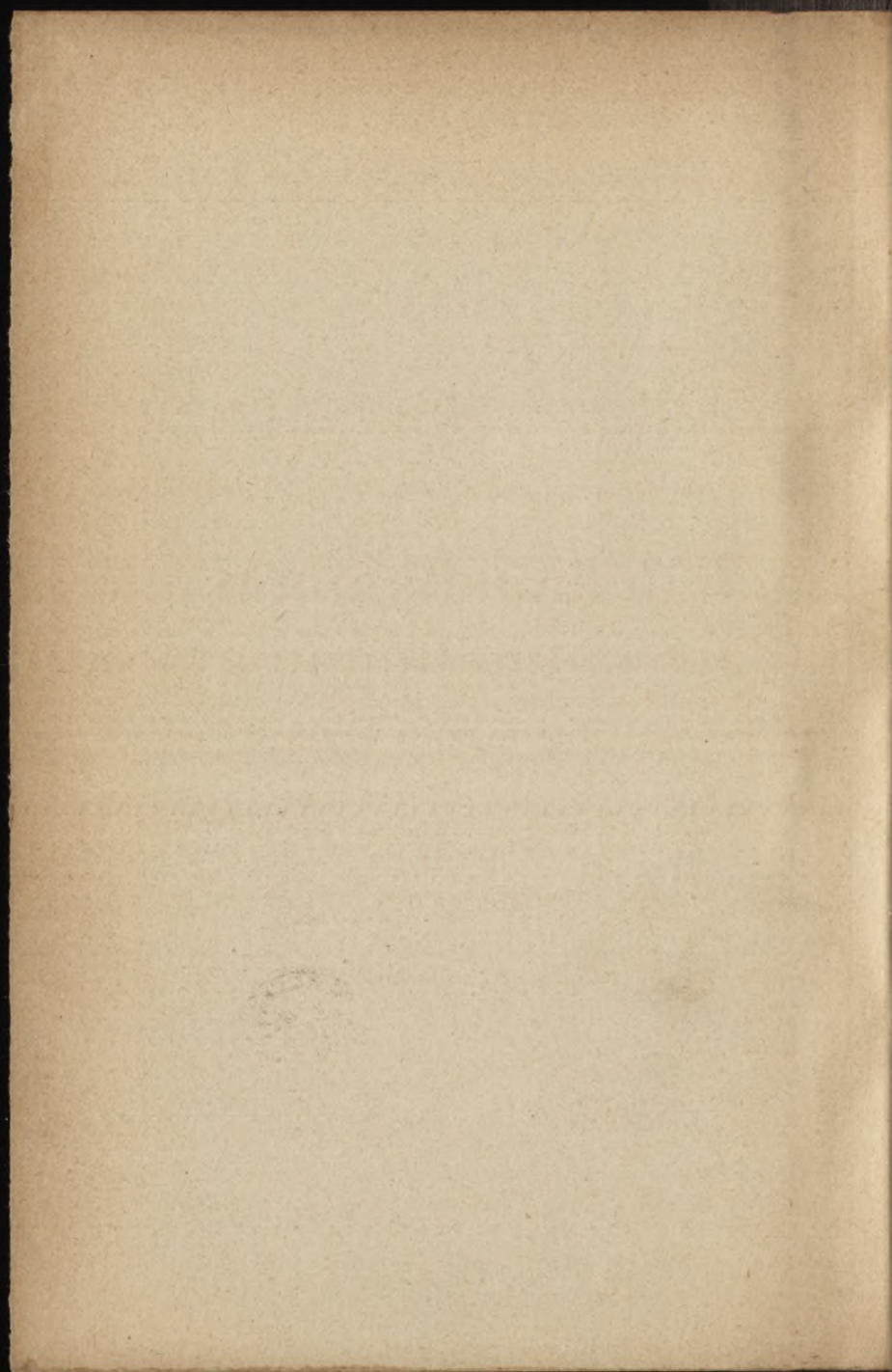
HERCZEG FERENC
A KIVÁNDORLÓ

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

E.R.

30/25

12

A KIVÁNDORLÓ

IRTA

HERCZEG

FERENC

43

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA BUDAPEST, ANDRÁSSY-ÚT 10.

HERCZEG FERENC MUNKÁI

A KIVÁNDORLÓ

HERCZEG FERENC
MUNKÁI

A kivándorló

Színmű négy felvonásban

MAGYART A
MAGYARNAK

BUDAPEST, 1909
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

HERCZEG FERENC

A kivándorló

Színmű négy felvonásban

MAGYART A
MAGYARNAK

BUDAPEST, 1909
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

*P. v. könyv
830 20/26*

Szinpadokkal szemben kézirat.

*

A könyv megvásárlása senkit sem jogosít föl a darab előadására.

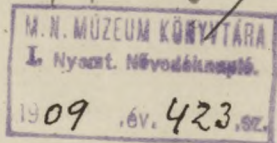
Az előadás joga fölött a szerző rendelkezik.

*

A bármely nyelvre való fordítás jogát fenntartja magának a szerző.

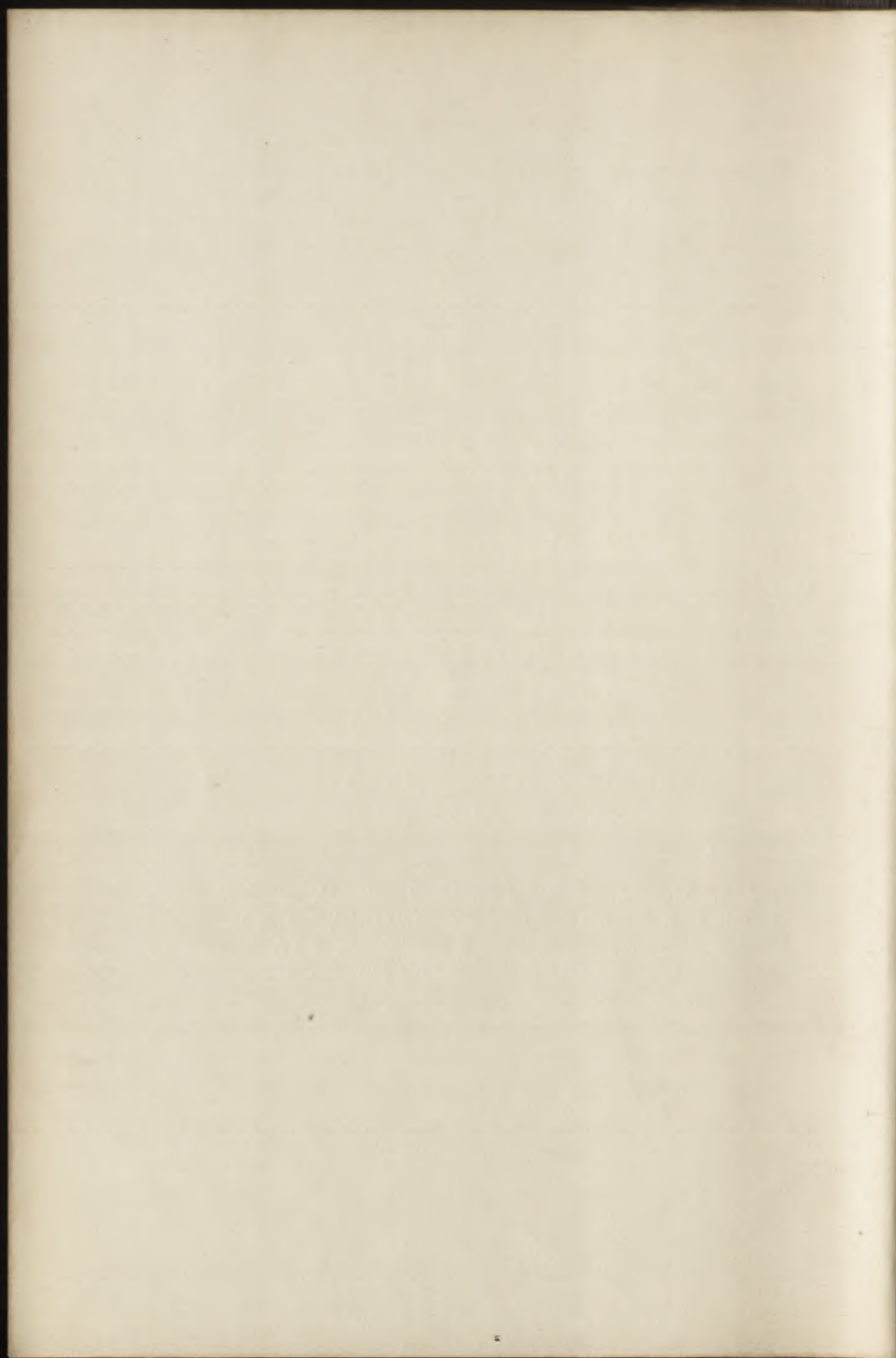
11585/43

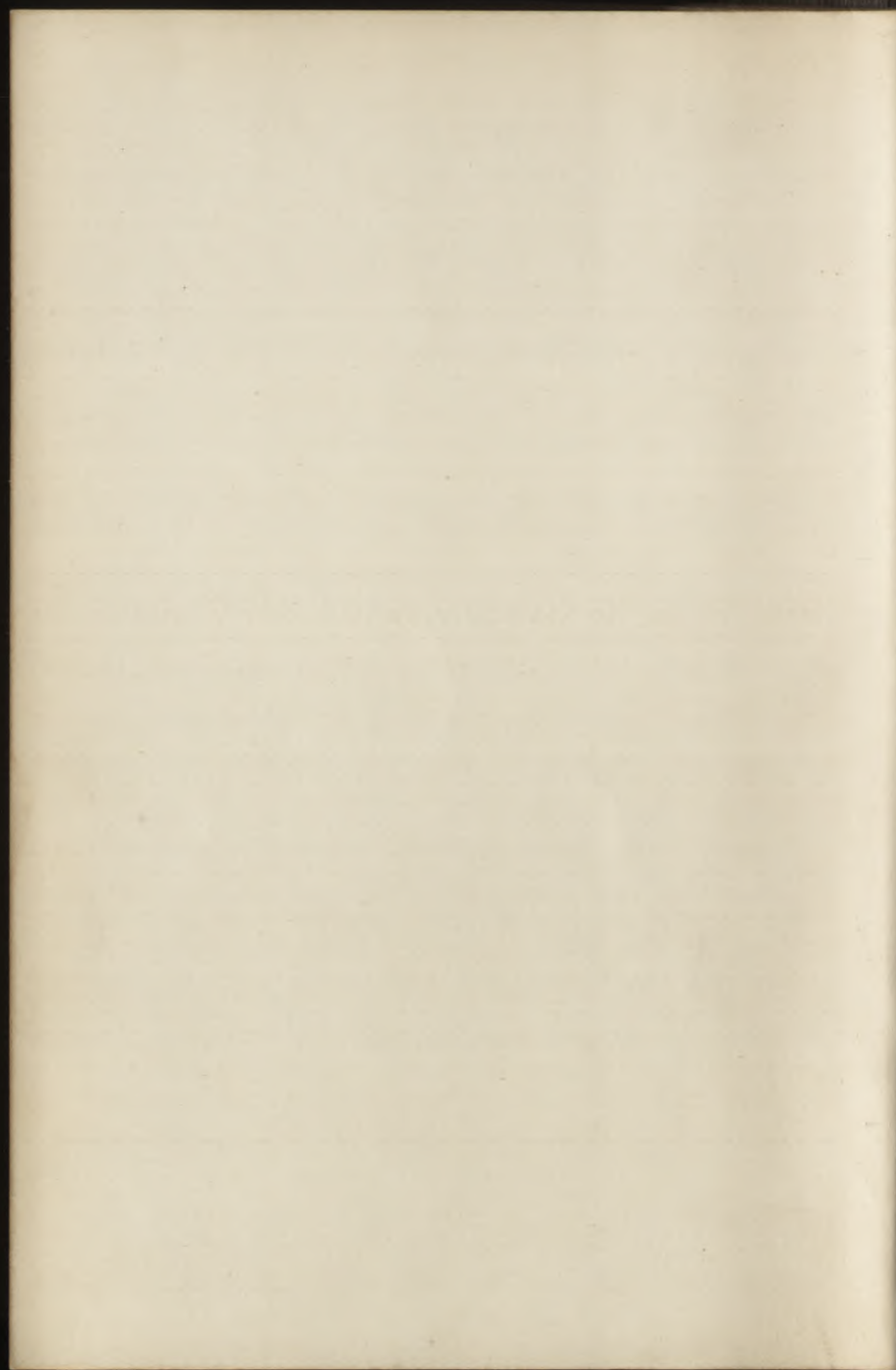
SZEMÉLYEK

Hatfaludy herceg
Pálfalvy Miklós
Szentgróthy báró
Jesszi
Hegyi
Keresztessy
Mihályi
Mihályiné
Adél, a leányuk
Kelemen kovács
Boka és Veres, börtönőrök
Nagy Gyurka, rab
Kristóf és Henrik, pincérek
Béni, Pálfalvy legénye.

Inas, két klubtag, két titkos rendőr, levélhordó, börtönőr, rabok.
Történik az I. felvonás egy vendéglő különszobájában, a II. felvonás
Pálfalvy lakásán, a III. felvonás a fegyházban, a IV. felvonás egy
virágkereskedésben. Idő jelenkor.

ELSŐ FELVONÁS

A zöld szoba, egy előkelő vendéglő szeparéja; halványzöld kárpitok, fehér mennyezet, fehérre festett ajtók. Jobbra főbejárat, a főbejárat és a néző között paraván, előtte fehér abroszszal terített tálalóasztal, az asztalon tányérpiramis és tartalék evőeszközök. Hátul egy ajtó a kék szobába vezet. Az ajtótól jobbra üvegszekrény, ezüstitálakkal és serlegekkel. Balról két ablak az utcára. Az ablakok között fehér cserépkandalló, fölötté velencei tükör. Az ajtók és ablakok fölött zöld függönyök. Az ablakokon földig érő fehér sztórok. Balra elől zöld plüssel bevont angol kerevet és két karosszék, kis mahagóni asztal, gyufatartóval és hamutálcával. A mennyezet közepén velencei csillár. A szoba közepén négy személyre

HERCZEG FERENC

terített asztal, ezüst evőeszközökkel és 3—4 pohárral minden terítékhez. Ha megnyílik a hátsó ajtó, be lehet látni a kék szobába. Kék kárpit és kék paraván az ajtó mellett. Az ajtó

mögött — a kék szobában — asztal több székkal.

Kristóf aranygombos frakkban a tálalóasztal mellett áll és a tárcájából pincércédulát keres elő. *Henrik* kurta zsakettben, fehér, nagy köténnyel, az asztalt rendezgeti. A hátsó ajtó zárva. A főbejárat nyitva. A tálalóasztalon virágcserep. A

csillárnak csak egyik lángja ég.

Kristóf: A sült höz badacsonyi jön és villányi vörös.

Henrik: Pezsgő?

Kristóf: Nem lesz. Ez afféle családi vacsora.

Henrik: Akkor miért nem mennek a nyilvános ebédlőbe?

Kristóf: Je ne sais pas. Mit keres itt a virág? A virág a kék szobába való.

Henrik: Majd átviszem. Milyen ital lesz a kékbe?

Kristóf (a cédulát nézve): Chablis 1873, Chateau Iquem, — Mouton Rothschild 85-ös és George Goulet az extra töltésből.

Henrik: Azok értik a módját.

Előbbiek, Hegyi (negyvenötéves ember, angolos haj-

A KIVÁNDORLÓ

viselet, nyírott bajusz, igen magas gallér. Benéz a főbejáraton): Kristóf úr! (Bejön.) Nincs még itt Pálfalvy?

Kristóf: Színház után rendelte a vacsorát. (Óráját nézi.) Mit akar megint?

Hegyi (óráját nézi): Szeretném megkérdezni, hogy mit fogadjak a bécsi versenyen. Pálfalvynak jó tippjei szoktak lenni.

Henrik: Kisbaba zígre biztos.

Hegyi: Kisbaba? Nyergestül megeszem, ha bejön placra. Érti?

Kristóf: Nem hiszek magának Hegyi úr. Maga nem lóversenytippek után jár.

Hegyi: Mi baja?

Kristóf: Maga a kamatjai után jár. (Henrik gúnyosan nevet.)

Hegyi: Nekem Pálfalvy úr nem tartozik egy fillérrel sem. Sem kamattal, sem tőkével. Bár tartoznék! Az most nagyon jó pénz. Milliomos leányt vesz el. A gazdag Mihályi Gáspár leányát . . .

Kristóf (a céduláit rendezgeti): Alaposan megoperálta maga azt az urat!

HERCZEG FERENC

Hegyi (dühösen): Megoperáltam? Mi az megoperálni?

Henrik (szemtelenül): Kiuzsorázta!

Hegyi (nyugodtan): Maga még nagyon fiatal, barátom! Magával én szóba sem állok. (Kristófhoz.) Igenis szoktam szívességet tenni gavalléroknak. Nem a magam pénzén, — én egy szegény ügynök vagyok, — hanem egy előkelő konzorcium számlájára. Ez is olyan üzlet, mint a többi.

Henrik: Nono!

Hegyi: Ha egy méltóságos úr ezer forintot vesz kölcsön, azt megforgatja a kártyaasztalon és ötezer forintot nyer, az nem uzsora, nem is üzlet, hanem gavallér dolog. És ha én kölcsön adom neki az ezer forintot, tizenötöt vesz a száz után, az nem gavallér dolog, nem is üzlet, hanem uzsora! Van ennek értelme?

Henrik: Maga tönkreteszi a megszorult embereket.

Hegyi: És a méltóságos urak nem teszik egymást tönkre kártyán? Az más! Miért más? Ők jóbarátok és atyafiak, ők tegeződnek és mégis elvágják egymás torkát. De nekem nem barátom egyik sem, én „hallja maga Hegyi“ vagyok és ne vegyek, mondjuk, tizenötöt a száz után?

A KIVÁNDORLÓ

Előbbiek, Pálfalvy.

Pálfalvy (frakk, fehér keztyű, fekete felöltő, a főbejáraton jön): A kék szobába terítették?

Kristóf: Nem, kezét csókolom, a zöldben. A kéket tegnap lefoglalták. (Lesegíti róla a felöltőt. Henrik meggyújtja a csillárt.)

Pálfalvy: Kicsoda?

Kristóf: Hatfaludy ő hercegsége.

Pálfalvy: Kristóf, hozzon nekem egy pohár konyakot. Nem vágyok rendben. Nini . . . hiszen ez Hegyi, a sportkedvelő pióca!

Kristóf (a főbejáraton elmegy. Henrik a virággal a kék szobába. Mind a kettő diszkrét kárörömmel mosolyog Hegyire.)

Pálfalvy, Hegyi.

Hegyi: Nagyságos uram, mély tisztelettel bátorkodom gratulálni. Olvastam a lapokban . . . Mihályi Gáspár, prima! Ez szép és okos dolog. (Nyomatékkal.) Nagyon okos dolog.

Pálfalvy (kelletlenül): Ugy találja? (Cigaretára gyújt.)

HERCZEG FERENC

Hegyi: Egyszersmind tisztelettel följánlom szolgálataimat. Ha a nagyságos úr a házassága előtt rendbe akarna hozni holmi apró-cseprő dolgokat. Hiszen gavallér uraknál megesik az ilyesmi.

Pálfalvy: Köszönöm kitüntető bizalmát, Hegyi, de nekem nincs semmi rendbehozni valóm. És reménylem, hogy nem is lesz több dolgom magával ebben az életben. Kissé drága volt nekem a maga ismeretsége . . . Mondja, Hegyi! Nem mondták magának, hogy komisz uzsorás?

Hegyi: Mondták már, nagyságos uram, hogyne mondták volna, de sohasem olyankor, mikor pénzt kértek. Akiknek szükségük van rám, azok rendesen kedves Hegyi barátomnak szoktak nevezni!

Pálfalvy: Ebből láthatja, hogy nincs szükségem magára.

Előbbie, Kristóf.

Kristóf (ezüst tálcán egy pohár konyakot hoz, asztalra teszi): A konyak!

Pálfalvy (az óráját nézi): A vendégeim mindjárt itt lesznek, beláthatja Hegyi úr, hogy az ön társasága . . . (Kristóf titokban elmosolyodik.)

A KIVÁNDORLÓ

Hegyi: Értem, Ajánlom magam! (Az ajtóból visszafordul.) Nem volna kegyes egy jó tippet adni a bécsi verse-nyekre? A régi barátság kedvéért!

Pálfalvy (fölhajtotta a konyakot, meghökkenve néz Hegyire, majd elneveti magát): Tegye meg Kisbabát, a régi barátság kedvéért!

Hegyi: Hát mégis Kisbaba? Köszönöm! (El a főbejáraton.)

Pálfalvy, Kristóf, majd Szentgróthy.

Szentgróthy (jobbról a szín mögött): Kristóf! (megjelenik az ajtóban.) Hol lesz a mi vacsoránk?

Kristóf: A kék szobában, kérem! (A kék szobába el.)

Szentgróthy (megpillantja, de meg nem ismeri): Ah, pardon! (Fölteszi monokliját, örömmel.) Nini! Pálfalvy! (Bejön.)

Pálfalvy: Jóestét Szentgróthy!

Szentgróthy (hirtelen elkomolyodik, hozzálép, résztvevően): Gratulálok, barátom!

Pálfalvy (szárazon): Köszönöm!

HERCZEG FERENC

Szentgróthy (mint fent): Olvastam a lapokban. Miklósi? Vagy Mártonfi?

Pálfalvy: Mihályi! Mihályi Adél!

Szentgróthy: No és — csinos?

Pálfalvy: Izlés dolga.

Szentgróthy: S a családja?

Pálfalvy: A családjának harminc háza van Budapesten. Parancsolsz még valamit?

Szentgróthy: Pardon, úgy látom, tapintatlan voltam!

Pálfalvy (kezet fog vele, melegen): Dehogy voltál! Te jó fiu vagy és akarva se tudnál megbántani!

Szentgróthy (melegen): De hát Pálfalvy, meg kell ennek lenni?

Pálfalvy: Meg kell lenni. Előtted nincs titkom, nem tagadom, ez gyászos fegyverletétel az élet előtt. Nem bírom tovább. Fogytán a pénzem, a szerencsém, a bátorságom és a becsületem . . .

Szentgróthy: A becsületed?! (Komolyan.) Azt ne mondd! Te mintaképe vagy a gentlemannek!

Pálfalvy (kezével int): Hagyd kérlek! Sok mindenből kiábrándultam az utóbbi időben, főleg a gavallérzsargon szó-

A KIVÁNDORLÓ

tárából. Tudod mi a meztelen igazság? Hogy én tizenöt esztendeig kalandor életet éltem.

Szentgróthy (mint fent): Pálfalvy!

Pálfalvy: Ki vagyok én? Megmondom! Tizenöt esztendővel ezelőtt jöttem a fővárosba, mint egy koldusszegény, gőgös és elpuhult nemzedék sarjadéka. Szegény voltam ahhoz, hogy gond nélkül megélhessek, gőgösebb, semhogy dolgozni akartam volna és sokkal elpuhultabb, semhogy le tudtam volna mondani az élet örömeiről. Tizenöt esztendő alatt nagy vagyont költöttem el. Ezt a vagyont játékkal szereztem. Mindenütt játszottam, a kártyaasztalnál, a lóversenyen, még a tűzsdén is.

Szentgróthy: Mindig kifogástalan gentleman módjára játszottál.

Pálfalvy: Mert jól járt a kártya! De ha rosszul járt volna? Mi lett volna akkor?

Szentgróthy: Ezt nem így kell venni!

Pálfalvy: Három hónappal ezelőtt egy éjszaka óriási összeget veszítettem.

Szentgróthy: Emlékszem. Rettenetes malőrben voltál akkor.

HERCZEG FERENC

Pálfalvy: Rákövetkező éjjel ismét nagy nyereséggel játszottam.

Szentgróthy: Hatfaludy herceggel, és megfizetted minden tartozásod az utolsó fillérig.

Pálfalvy: Megfizettem. Közbe esett azonban egy nap, melyet álmatlanul töltöttem. Reggeltől estig föl-alá jártam otthon a tükörtől az asztalig és vissza. Valahányszor a tükörbe tekintettem, egy fakó rém nézett velem farkasszemet. A halál... A legszenyesebb halál. A kártyás ember halála. A kaszás váz, mely a szürke pesti hajnalon kopogtat be a rosszul fűtött legénylakásba, mialatt künn szemetes kocsik járnak. Annak a tizenkét órának izgalmában elfonnyadt ifjúságom minden acélos ereje és vakmerő önhittsége. Nem vagyok többé az, aki voltam! Menekülnöm kell önmagam elől! Eleintén másképpen képzeltem el a menekülést. Arra gondoltam, hogy dolgozni fogok. Erről hamarosan le kellett mondanom. A munka, mely kifárasztaná izmaimat és próbára tenné bátorságomat, talán érdekelné. De irodában ülni, — írni, mindig írni! Ah!

Szentgróthy: Undorító gondolat!

Pálfalvy: Tehát megházasodom.

A KIVÁNDORLÓ

Szentgróthy: Az igaz, te mindig tudtad, hogy mit kell tenned.

Pálfalvy: Mindig tudtam, hogy merre kell mennem és mindig másfelé sodortattam magam. Nyitott szemmel, saját tehetetlenségemen csodálkozva.

Szentgróthy (vidáman): Na, de ha meg is házasodol, azért nem kell szakítanod régi társaságoddal?

Pálfalvy: Szakítani fogok, még pedig végleg. Jövendő apósomtól elfogadom a kegyelemkenyeret, de töletek nem fogadom el a kegyelem-barátságot.

Szentgróthy (érzékenyen): No de kérlek Pálfalvy!

Pálfalvy: Kivándorló vagyok. Kivándorlok a tüzes izgalmak és veszedelmek országából a fakó unalom és biztonság országába.

Szentgróthy: Pedig a társaságunk annyira szeret és becsül... hiszen Hatfaludy ma is meghítt a búcsúestélyére...

Pálfalvy: Kimentettem magamat a hercegnél. Én ma Mihályiékkel vacsorázom.

Szentgróthy: Itt?

Pálfalvy: Színház után jönnek ide.

Szentgróthy: Igazán kár, hogy nem tarthatsz velünk. A

HERCZEG FERENC

herceg holnap Japánba utazik és ma búcsúvacsorát ad. Nagy veszteség lesz a társaságunkra, mert ő, hogy úgy mondjam, valóságos hivatást teljesít közöttünk a megalkuvást nem ismerő lovagiasságával. Persze csupa legényember lesz együtt a vacsorán, csak egy hölgy . . . Jesszi. Képzeld, a herceg annyira belebolondult Jesszibe, hogy magával viszi Japánba.

Pálfalvy: Ki az a rattler nevű nő?

Szentgróthy: Jesszi? Persze, te azóta nem voltál velünk!

Pálfalvy: A herceg kedvese?

Szentgróthy (bólint): Az! Igazán bájos gyermek! (Nevet.) Te, a herceg úgy vette meg a családjától. Készpénzért.

Pálfalvy: Megvette?

Szentgróthy: No igen. Unta a családot, és hogy egyszer s mindenkorra megszabaduljon tőlük, szerződést kötött velük és kifizette őket. Keresztessy csinálta a szerződést, a herceg ügyvédje. Aztán felöltöztették a kis lányt a béráló ruhájába és elküldték a hercegnek. (Nevet.)

Pálfalvy: Nem találod ezt undorítósnak?

Szentgróthy (csodálkozva): Micsoda? Hogy eladták a

A KIVÁNDORLÓ

leányt? Kérlek, ha úgy vesszük, akkor . . . (Pálfalvyra tekint, hirtelen elharapja a szót.)

Pálfalvy (megérti): Igazad van. Nevetséges, hogy éppen én vagyok oly finnyás.

Szentgróthy: Kérlek, hiszen nem úgy értem. A te eseted végre is más . . . Ami azonban a herceget illeti, ő tetőtől talpig gentleman, vérbeli gentleman!

Pálfalvy: Ötven milliója van! Láttál már egy ötven-szeres milliomost, aki télikabátot lopott volna?

Szentgróthy: Te úgy beszélsz mostanában, mint egy újságíró. (Cigarettdára akar gyújtani.) Tetszik ez a tárca? A hercegtől kaptam.

Előbbie, Keresztessy.

Keresztessy (a kék szobából jön; egészen kopasz, piros arcu ember, nyírott bajusszal. Szmoking és fekete nyakkendő): Bocsanat, nincs még itt a kegyelmes herceg?

Szentgróthy: Nincs! Gyere be, na! (Bemutatja.) Keresztessy ügyvéd úr, a herceg bonorum directora. Pálfalvy barátom . . .

Keresztessy (kezet akar nyújtani, azonban Pálfalvy

HERCZEG FERENC

nem vesz erről tudomást. Erőltetett jókedvvel beszélgetni kezd): Már attól félttem, hogy megkésem; egy ankéten voltam . . . Az előkelő társaság végre erélyes lépéseket akar tenni a vadházasságok ellen, melyek hihetetlenül terjednek a parasztság körében . . .

Szentgróthy (minden célzás nélkül): Hol van Jesszi?

Keresztessy: Magammal hoztam . . . a kék szobában van . . .

Szentgróthy: Egyedül? Szegény Jesszike! (A kék szoba ajtajához siet és kinyitja.) Jöjjön, jöjjön, csodagyermek!

Keresztessy: Pálfalvy úr nem érdeklődik a nép-moralitást emelő akció iránt?

Pálfalvy: Nincs bennem elég erkölcsi fölösleg, hogy másoknak is juttassak belőle.

Előbbiek, Jesszi.

Jesszi (kalappal, köpönyeggel egyedül ült a kék szoba asztalánál, fölkel, kijön): Nincs még itt a . . . (Észreveszi Pálfalvyt, hirtelen elhallgat.)

Szentgróthy (bemutatva): Ez o, a bülbülszavu csalogány! (Pálfalvyra mutat.) Ez pedig . . .

A KIVÁNDORLÓ

Jesszi (nyugodtan): Pálfalvy Miklós úr. Tudom. (Pálfalvyhoz lép és kezét fog vele.) Négy esztendeig szemben laktam önnel . . .

Pálfalvy (évődő hangon): És én ezt csak most tudom meg!

Jesszi: Mi akkor a Mihályi-ház negyedik emeletén laktunk. De ön sohasem nézett föl oda.

Pálfalvy: De már lehurcolkodott az első emeletre, mint örömmel értesültem.

Jesszi: Le, és most már nem is lakom önnel szemben.

Keresztessy: Önagysága most nyolcszobás lakást bír.

Pálfalvy: Hallom, ön közvetítette a lakásbérletet?

Jesszi (Szentgróthyhoz fordul): Itt fogunk vacsorázni?

Szentgróthy: Nem, odaát a kékben.

Jesszi: Pálfalvy is velünk lesz?

Szentgróthy: Sajnos, nem; ő más társaságot vár. (Hallkan, fanyar arccal.) Tisztességes nőket!

Jesszi: Mihályi Adélékat? (Egy kis ibolyabokrétát ad Pálfalvynak.) Adja a menyasszonyának, nem kell megmon-

HERCZEG FERENC

dani, hogy tőlem való. (Szentgróthy karján hátul el. Keresztessy hidegen meghajol, utánuk el.)

Pálfalvy, Kristóf.

Pálfalvy (egyedül): Kissé szemtelen a balkéztől való hercegné! (A kandallóba akarja dobni az ibolyát, de meggondolja magát, megszagolja, végül mégis bedobja. Kristóf a kék szobából jön.)

Pálfalvy: Kristóf, zárja el azt az ajtót! Ne mászkáljanak erre!

Kristóf: Igenis kérem! (Kulccsal elzárja az ajtót, a kulcsot a zárban hagyja.)

Előbbie, Mihályi, Mihályiné, Adél. (Mihályi gőgös arccal, nyomában az ijedt nők.)

Pálfalvy: Jó estét! Vége már a színháznak?

Mihályiné: Nem vártuk meg az előadás végét! (Szenvedő arccal beszél.)

Adél (halkan): Vigyázzon kérem, apa nagyon rosszkedvű!

Pálfalvy: Történt valami?

Mihályiné: A színházban légvonat volt! Az ember ki-

A KIVÁNDORLÓ

melegszik, aztán megcsapja a hideg szél és kész a tüdőgyulladás!

Mihályi (Kristófhoz harsány hangon): Tegye be az ajtót!

Kristóf (ijedten): Igenis kérem! (Sietve beteszi az ajtót.)

Előbbiek, Kristóf nélkül.

Mihályi: Mondja meg nekem az úr, miféle helyre hozott minket?

Pálfalvy (cinikusan): Miféle helyre? Vendéglőbe! Sem meggyilkolni, sem kifosztani nem fogják, arról kezeskedem.

Mihályi: Én tisztos polgár vagyok, a feleségem tisztos polgárasszony, a leányom tisztos polgárleány. Én tudni akarom, hol vagyunk. Mikor végigjöttünk a folyosón, nyitva volt egy szoba ajtaja és a szobában egy női személy ült, kalappal a fején . . .

Pálfalvy (mint fent): Kalappal a fején?

Mihályi: Én azt hiszem, az a bestia volt, aki a házukban lakott a negyedik emeleten.

Mihályiné: Mondom, hogy tévedsz! Nem ő volt!

HERCZEG FERENC

Mihályi: Mert ha olyan rossz hírű személyt ide beeresz-
tenek, akkor én egy pillanatig sem maradok itt a feleségem-
mel, meg a leánnyal.

Pálfalvy: Ha egy házban lakhatott vele, akkor talán
egy vendéglőben is megférnek.

Mihályi: Az más! Az nem úgy van!

Adél: Apus kérlek, ne oly hangosan. Idegen helyen
vagyunk.

Mihályi: Én nem zsenirozom magamat!

Pálfalvy (békülékenyen): Tökéletesen igaza van!

Mihályi: Mért zseniroznám magamat? Mert ide nagy-
ságos és méltóságos urak járnak? Van azok között egy-
kettő, aki hitelbe uraskodik és kártyából él... (Pál-
falvyra néz.)

Mihályiné: De apus!

Mihályi: Mi bajotok? (Pálfalvyra mutat botjával.) Én
most nem róla beszélek! Ez a dolog el van intézve. Hiszen
nem mondom, hogy magamon kívül vagyok a boldogságtól,
amiért ez az úr lesz a vőm! Dehát Adélka köszeghi és nem
tudom micsodai Pálfalvyné akar lenni, hát legyen köszeghi
és nem tudom micsodai Pálfalvyné.

A KIVÁNDORLÓ

Adél: Apus, nem való ilyet mondani! Én nem azért megyek hozzá!

Mihályiné (Adélhoz szigoruan): De Adélka!

Mihályi: Nem azért mégy hozzá? Hát ha boltossegéd volna, akkor hozzámennél?

Adél (sírva fakad): Oh Istenem!

Mihályi: Sohse búsulj babám! Pálfalvy úr sem a szép szemed kedvéért vesz el.

Mihályiné: De apus!

Mihályi: Én egyenes beszédű ember vagyok és nevén szólítom a gyereket. Mit mókázzunk és teketóriázzunk egymással? Hiszen magunk között vagyunk. Megígértem ennek az úrnak, hogy rangirozni fogom és állok a szavamnak. (Pálfalvyhoz.) Irjon össze mindent! Mindent! Hallja, vőm uram?

Pálfalvy: Hallom. Azt hiszem azonban, a hely és az idő nem alkalmas . . .

Előbbiek, Kristóf, Henrik.

Kristóf (a főbejáraton): Tálalhatok kérem?

Pálfalvy: Igen. (Henrik pirosra főtt nagy rákot hoz

HERCZEG FERENC

ezüst tálcán. Kristóf egyik kezében szószos csészét, a másikon boros üveget tart.)

Mihályi (miután mind asztalhoz ültek, a rákra mutat) :
Mi ez?

Kristóf: Homár, kérem.

Mihályi: Én nem eszem este homárt, és a családom sem eszik. Mi nem loptuk az egészségünket. (Pálfalvyra mutat.) Ha az úr enni akar, akkor ehetik, mi meg nézzük.

Pálfalvy (Kristófhoz) : Vigyék!

Kristóf: Mit hozzak helyette?

Pálfalvy: Amit akar.

Kristóf: Talán osztendei osztrigát?

Pálfalvy: Nem bánom. (*Kristóf Henrikkel el.*)

Mihályi: Én nem vagyok elég gazdag ember ahhoz, hogy osztendei osztrigát egyek. Nekem mindössze csak harminc házacska van Budapesten.

Pálfalvy (cinikusan.) Kérem, hiszen ön ma az én vendégem!

Mihályi (mereven tekint rá, de nem meri kimondani, amit gondol) : Köszönöm szépen, nagyságos uram! (Adél

A KIVÁNDORLÓ

szemét törli. *Kristóf Henrikkel* nagy kerek tálon osztrigát hoz. Mihályi telerakja tányérját osztrigával.) Citromot!

Pálfalvy (a pincérekhez): Tegyétek le a tálat, ha szükségem lesz valamire, majd csöngetek. (*Kristóf Henrikkel* el.)

Mihályi (a nőkhöz): Mért nem esztek? Hiszen megfizeti a nagyságos úr!

Mihályiné: Nincs étvágyam.

Mihályi (*Pálfalvy*hoz): A nagyságos úrnak sincs étvágya?

Pálfalvy: Nem szeretem az osztrigát.

Mihályi: Már az sem elég finom étel magának?

Pálfalvy: Nézze, kedves após uram, én föltettem magamban, hogy nem fogok dühbe jönni, akármit mond is... tehát hiába fárasztja magát. (*Mihályi* leteszi az ételt, vérbe forgó szemmel nézi *Pálfalvyt*, de aztán köhögési rohamot kap, úgy, hogy nem tud beszélni.)

Adél (sértődött hangon): Így nem szabad beszélnie apussal! Így nem! (Fülledt szünet, a szomszéd szobából vidám zongorázás, nevetés hallatszik.)

Mihályi (idegesen): Mi ez?

HERCZEG FERENC

Pálfalvy: Zongora, ha nem csalódom.

Mihályiné (megbotránkozva): És nevetés!

Pálfalvy: Igen, vannak emberek, akik vacsoraközben jókedvüek szoktak lenni. Sőt vannak olyan emberek is, akik néhanapján nevetni szoktak.

Kristóf, Henrik.

Kristóf: A sült kérem! (Tányérokat váltják.)

Mihályi (Kristófhoz): Hallja, amice, ki van abban a szobában?

Kristóf: Hatfaludy herceg a társaságával!

Pálfalvy (int a pincéreknek, Kristóf és Henrik el. Tálakat leteszik.)

Mihályi (a tálból vesz): Hatfaludy ő hercegsége! Soha sem szenvedhettem a fajtáját. Az én apám pallér volt, építő-pallér és erre büszke vagyok.

Pálfalvy: Igaza van, de ha véletlenül herceg lett volna az apja, akkor sem volna oka a szégyenkezésre.

Mihályi (fölfortyanva): Nem-e?

Pálfalvy: Nem.

Mihályi: Magának nagyon különös nézetei vannak.

A KIVÁNDORLÓ

(Iszik.) No és van még valamije ennek a hercegnek? Vagy ő is afféle kártyamágnás?

Pálfalvy: Ötven millióra becsülik a vagyonát. Forintban.

Mihályi: Talán olcsóbban is fogja adni. Becsülni különben csak az olyan vagyont lehet, mely tisztos munka eredménye.

Pálfalvy: És ez bizonyos. Félreértések elkerülése végett szeretném azonban megállapítani, hogy az ön vagyona sem a tisztos munka eredménye.

Mihályi: Nem?!

Pálfalvy: Ön az édesapjától egy kis majort örökölt. Midőn a főváros rohamosan terjedni kezdett, és a legelők helyén bérpaloták épültek, ön gazdag ember lett. Ezt a legnagyobb jóakarattal sem lehet másnak, mint véletlen szerencsének nevezni.

Mihályi: Eszerint én afféle szerencsejátékos volnék? A vagyonomat nem az eszemnek köszönhetem, mellyel a kedvező konstellációkat számításba vettem, hanem a szerencsének! (Mindinkább dühbe beszéli magát.) És ezt ön mondja nekem? Ön — aki —

Mihályiné, Adél: De apus! Apus!

HERCZEG FERENC

Előbbiek, Kristóf, Henrik.

Kristóf (Henrik tálakkal, üvegekkel): A szárnyas kérem. (Leteszi a tálat. A szomszéd szobából újra zongorázás hallatszik.)

Mihályi (Kristófhoz): Hallja, amice, miféle női személy van odaát?

Kristóf: Nem tudom, kérem.

Mihályi: Talán a herceg felesége?

Kristóf: Nem tudom, kérem, csak azt, hogy Jesszi kisasszonynak szólítják.

Mihályi (miután a két pincér elment, föláll): Gyerünk!

Pálfalvy: Hová?

Mihályi: Hát azt hiszi, hogy a tisztességes feleségemmel és a tisztességes leánnyal olyan helyen maradok, ahol éféle orgiákat rendeznek? Hiába tagadják, az a női személy odaát ugyanaz a bestia, aki nálunk lakott a negyedik emeleten!

Mihályiné, Adél: De apus!

Mihályi: Szót se többet! Lehet, hogy ez a nagyuraknak való társaság. Én azonban szerény polgárember vagyok, nekem mások a fogalmaim a tisztességről.

A KIVÁNDORLÓ

Mihályiné: De apus, csak nem fogsz botrányt csinálni!

Mihályi: Nem fogok botrányt csinálni, de egy pillanatra sem maradok tovább. Ha tetszik, maradjatok. Megyek egyedül. Ugyis tudom, hogy mind ellenem törtök, alig várjátok halálomat. Akkor majd kezdődik a hejje-hujja. De vigyázzatok, még itt vagyok! Olyan végrendeletet találnék csinálni, hogy megemlegetitek a mai estét. Mert van ám egy Tudományos Akadémia is, melyre rá lehet hagyni a vagyont. (El.)

Mihályiné (Pálfalvyhoz): Az istenért, mit csinált megint! Siessünk utána! (El.)

Pálfalvy, Adél.

Adél (bánatosan): Ha valaki az ön helyzetében van, akkor óvatosabbnak kell lennie.

Pálfalvy: Az én helyzetemben? Adél! Ön megalázó szerepet szánt nekem! (Szünet, aztán erőt vesz fölindulásán.) Adél, beszéljünk őszintén egymással. Az édesapja gyűlöli. Gyűlölete napról-napra fokozódik. Én túltenném magamat ezen, ha tudnám, hogy számíthatok önre . . . (Még fogja kezét.)

HERCZEG FERENC

Adél (kivonja kezét, hidegen): Kérem!

Pálfalvy: Hallgasson reám. Lehet, hogy holnap már úgy fordul a dolog, hogy próbát kell tennie a hűségéről. Számíthatok önre? Látta, minket az élet egy különös hulláma sodort egymás felé. Nem kívánhatom, hogy önzetlen embernek tartson. Bevallom, nekem most szükségem van önre. Azt is bevallom, hogy léha, könnyelmű ember vagyok. Ezer a hibám! De esküszöm önnek, Adél, a szívem mélyén megőriztem valamit a gyermekkori tisztaságomból és becsületességemből. Egy jó asszony azt csinálhat belőlem, amit akar. Ha ön akarja, akkor gyöngéd és hű férje leszek. Egész valómat emésztő vágy tölti el a jóság és tisztaság után. Nem tudom elmondani, hogy mi jár most a fejemben, de önnek meg kell engem értenie. Egy szót várok öntől, egyetlen szót...

Előbbie, Mihályiné.

Mihályiné (az ajtóban szigoruan): Adél! Miért nem jössz?

Adél: Megyek mama!

Pálfalvy (halkan, könyörögve): Nincs semmi mondani valója?

A KIVÁNDORLÓ

Adél (végigméri, büszkén): Jóéjszakát, Pálfalvy úr! (El.)

Pálfalvy, majd Kristóf.

Pálfalvy (egyedül, egyszer föl-alá jár, majd kinyitja az ablakot, mintha fullasztónak találná a szoba levegőjét; mire megfordul, szembe találja magát Kristóffal, aki a főbejáraton bejött): Kristóf! Hozzon nekem egy üveg pezsgőt!

Kristóf: Igenis! (El.)

Pálfalvy, Szentgróthy.

Szentgróthy (kissé borosan és kipirulva benéz az ajtón): Egy üveg pezsgőt? Látom, trenirozod magadat a szalmaövegységre! No megállj, majd szerzek én neked vígasztalót! (A kék szoba ajtajához szalad és kinyitja. Az ajtón belül egy paraván áll, mely eltakarja a szobát. Szentgróthy bekiált a szobába.) Hölgyeim, uraim, ki vállalkozik egy eltévelyedett báránka megmentésére?

Előbbiek, Jesszi, Kristóf.

Jesszi (kilép a paraván mögül): Azoknak hiába beszél. Kártyáznak.

HERCZEG FERENC

Szentgróthy: Hölgytársaságban kártyázni? Hová lett a régi magyar lovagiasság! (Kiveszi a tárcáját.) Adjak egy kis bankot? (Becsapja maga mögött az ajtót, *Jesszi, Pálfalvy magukra maradnak.* Kristóf belép a főbejáraton, egy nagy poharat és egy abroszba csavart palackot hozott. A poharat a kis asztalra teszi, megtölti pezsgővel, aztán elmegy.)

Pálfalvy (aki ügyet sem vetett Jesszire, már az imént lefeküdt a kerevetre. Most egyszerre fölhajtja a poharat, aztán újból leheveredik.)

Jesszi (hozzálép, halkán): Mi baja?

Pálfalvy (a megszokott cinikus évődés hangján): Segíteni akar rajtam?

Jesszi: Ha módomban volna, én szívesen megtenném.

Pálfalvy: Tudja, ki segíthetne rajtam? Az a plafond! (A szoba mennyezetére mutat.)

Jesszi: Ha leszakadna? Az jó volna! (Leül és a plafondot nézi.)

Pálfalvy: Most én kérdem magától, mi baja?

Jesszi. Talán az a bajom, hogy nagyon is jó dolgom van. Olyan jó dolgom, hogy nincs mit remélnem.

Pálfalvy (mosolyog): Minden mindegy, ugy-e?

A KIVÁNDORLÓ

Jesszi: Miért mosolyog?

Pálfalvy: Eszembe jutott valami. Kár magáért.

Jesszi: És magáért is. Minden emberért kár . . .

Pálfalvy (felül, szemébe néz): Mondja, honnan veszi maga ezeket a szemeket.

Jesszi (szinte ijedten): Tessék?

Pálfalvy: Olyan csodálkozó, nagy szeme van, mint azoknak a gyermekeknek, akik nagyon szeretik a meséket. Ugy-e, kislány korában nagyon szerette a meséket? (*Jesszi bólint.*) Megjutalmazom őszinteségeért és elmondok egyet. A királyfi megcsókolta Csipkerózsát és Csipkerózsika fölébredt százéves álmából.

Jesszi: A végén kezdi a mesét?

Pálfalvy: A mai gyermekek olyan türelmetlenek, hogy mindent a végén kezdenek.

Jesszi: Tehát Csipkerózsika fölébredt.

Pálfalvy: És akkor úgy tapasztalta, hogy bántja szemét a fény, fülét a lárma, bántja szívét az élet. Csipkerózsika úgy tapasztalta, jobb álmodni, mint élni. Azóta szomoruan jár a világon és keres egy megátkozott várat, melyet száz-esztendőös rózsabokor vesz körül; szeretne megint száz esz-

HERCZEG FERENC

tendeig mesebeli hercegről álmodni. A mesebeli hercegek mégis csak különbek, mint az igaziak. Ugy-e, Jesszi? (Jesszi hirtelen fölkel, a kék szoba ajtaja felé megy. Pálfalvy nevetve.) Haragszik?

Jesszi (visszajön): Nem haragszom. (Mosolyog.)

Pálfalvy (föláll): Magát Hatfaludy herceg tartja ki?

Jesszi: Hiszen tudja.

Pálfalvy: Mióta?

Jesszi: Három hónap óta.

Pálfalvy: Hallom, eladták a hercegnek?

Jesszi: Az én beleegyezésemmel.

Pálfalvy: Szereti a herceget?

Jesszi: Jól bánik velem.

Pálfalvy: Szereti?

Jesszi: Szeretem. (Elszomorodik.)

Pálfalvy: Azt hiszem, a herceg lehet már vagy ötvenöt esztendő?

Jesszi: Hatvan.

Pálfalvy: Tulajdonképpen mért gyötröm magát? Magának olyan, hogy is mondjam? olyan martir-szeme van, mely szinte kihívja a férfikegyetlenséget.

A KIVÁNDORLÓ

Jesszi: Ön nem engem gyötör, hanem önmagát.

Pálfalvy (meglepetten néz rá): Azt hiszi? Lehet, hogy igaza van. Holnap utazik?

Jesszi: Igen, a herceggel.

Pálfalvy: Szívesen megy?

Jesszi: Akár itt vagyok, akár másutt... mindegy...

Pálfalvy: Szóval, minden mindegy!

Jesszi: Azt hiszem, ideje, hogy visszamenjek a társasághoz. (A kék szoba ajtaja felé megy, egyszerre visszajön, más hangon.) Tudja, hogy valamikor nagyon sokat adtam volna érte, ha önne! beszélhettem volna?

Pálfalvy: Velem?

Jesszi: Akkor volt, mikor még szemben laktunk.

Pálfalvy: Három hónappal ezelőtt.

Jesszi: Kétszer-háromszor már útban is voltam, hogy fölkeressem önt. A kapunál tovább azonban sohasem jutottam.

Pálfalvy: De különös az élet! Éveken át egy bájos titok tündöklök a fejem fölött, csak föl kell emelnem a szememet és én nem teszem meg! Mit akart nekem mondani? Most elmondhatja!

HERCZEG FERENC

Jesszi (fejét rázza): Most már késő van. És holnap utazom.

Pálfalvy: Én is utazófélben vagyok.

Jesszi: Hová megy?

Pálfalvy: Kivándorlok Fakóországba. Ott sohasem süt a nap, és mindennek penészszága van.

Jesszi: Mért megy oda?

Pálfalvy: Mert muszáj!

Jesszi. De ha nem akar.

Pálfalvy: Maga sem akar Japánba menni és mégis megy!

Jesszi: Én azt hittem, hogy a férfi más . . . de úgy látszik, egyik ember sem teheti azt, amit akar . . .

Pálfalvy: Egy pillanatra igen. Egy órára és az ilyen óra többet ér, mint az egész élet. (A kék szoba ajtaja felé néz, halkán szól.) *Jesszi*, jöjjön holnap hozzám! Ezt az egy órát megérdemeljük az élettől. Ezt a fejedelmi prédát ne engedjük. Eljön? (*Jesszi* hosszan rátekint.) A szeme könnyes. Ez a könny az enyém. Jogom van hozzá, hogy fölcsókoljam. Eljön?

Jesszi (egyszerűen): Elmegyek! (Az ajtó felé megy.)

A KIVÁNDORLÓ

Előbbiek, Szentgróthy.

Szentgróthy (bejön, fölhevülten, miközben bankjegyeket gyűr a tárcájába. Nyitva hagyja maga mögött az ajtót, mely előtt eltűnt a paraván. Kis asztalnál hárman ülnek és kártyáznak, a herceg, I. és II. úr. Mindhárman frakkban, fehér nyakkendővel. Keresztessy tiszteletteljes távolságban gibicel): Nekem elég volt a játékból. De Hatfaludy ugyancsak nekifeküdt, sohasem láttam még így játszani! (Jesszichez.) Mit szól ehhez, maga kis nyárspolgár?

Jesszi (zavarát palástolva): Nem értem, miért kártyázik a herceg? Neki nincs szüksége pénzre!

Szentgróthy: Jesszi határozottan pályát tévesztett. Ha jól ítélte volna meg önmagát, belépett volna az üdv hadseregébe. Ma már kadét lehetne.

Pálfalvy (Jesszivel folytatott beszélgetése óta megváltozott, most fölhajt egy pohár pezsgőt): A kártyást nem a pénz izgatja, hanem egész másvalami. A remény, hogy megfékezheti a titokzatos valamit, amit véletlennek szokás nevezni. Ez mámorosabb élvezet, mint szálló griffmadáron lovagolni! Minden ember életében vannak pillanatok, mikor a szerencse meghunyászkodva lapul lábaihoz. A szerencse nem

HERCZEG FERENC

vak, csak az ember vak, aki közömbösen megy el mellette. A szerencse talán a szabadságot, a boldogságot nyújtja feléje és ő eltompultan ballag a maga útján . . .

Jesszi (kiegészíti): Fakóország felé!

Szentgróthy (Pálfalvyhoz): Jól bömbölsz, oroszlán! Ki ébresztett föl álmodból? (A kártyaasztalnál mind fölkeltek, csak a herceg maradt ülve.)

Herceg: Leadom az egészet egy lapra. Ki tartja?

I. úr (kijön a kék szobából): Egy vagyont egy lapra, abból nem kérek!

Pálfalvy (izgatottan néz a játékasztal felé, magában küzködik.)

Herceg: Wer wagt es, Rittersmann oder Knapp? Szentgróthy!

Szentgróthy (magában küzdve): Nem lehet!

Herceg: Ki van még odakünn? Pálfalvy! Ha jól emlékszem, revánssal tartozol?

Szentgróthy: Mennyi a bank?

Herceg: Majd megolvassuk aztán!

Pálfalvy (magában): Ez az én óráim. (Fenn.) Tartom! (Gyorsan bemelegy.)

A KIVÁNDORLÓ

Szentgróthy: Kolosszális! (Utána megy.)

Herceg: De csak egyszer adom le! Aztán elég volt a játékból. (Az urak mind az asztalnál állanak, háttal a nézőnek. Jesszi az ajtóban áll. Rövid szünet. Mind kijönnek a zöld szobába. Pálfalvy arca igen sápadt.)

Szentgróthy (megrémülve): Ennyi pénzt veszteni egy lapon! Ennek fele sem tréfa!

Keresztessy: Bámulatos a kegyelmes herceg hidegvére. Bámulatos!

Herceg (jókedvűen): Másfél óráig hiába dolgoztunk! Amit az uraknak veszítettem, azt visszanyertem megint Pálfalvy barátunktól . . . Azt hiszem mindenki pénzénél van?

Szentgróthy: Kivéve Pálfalvyt!

Herceg (könnyedén): Hjah, persze! Pálfalvy fizeti meg a mai multságunk árát. (Pálfalvyhoz.) Restelném a dolgot, ha három hónappal ezelőtt nem nyertél volna tőlem ugyanennyit. Ennyi volt, ugy-e?

Pálfalvy (erőltetett mosollyal): Körülbelül!

Szentgróthy (a herceghez): Te nagyon ritkán játszol, de ha néha-napján leülsz, akkor túlteszel mindenkin.

Herceg (cigarettára gyújt): A kommerszjátékot unom,

HERCZEG FERENC

az naplopás. De a hazardjátékot kedvelem. A mi túlfinomodott férfitársaságunkban a hazardjáték a fajkiválás egyetlen fegyvere. Mint ilyen tulajdonképpen nagyon morális dolog.

Szentgróthy: Morális?

Keresztessy: Ez igen érdekes fölfogás!

Herczeg (bólint): Azt mondtam morális, mert módot ad az erősnek, az igazi úrnak arra, hogy megszabadítsa a társadalmat a gyöngétől, az élősdí álgentlemantól. A legjobb társaság az, mely leginkább maga felé vonja a kalandorokat. (Egy pillantással Pálfalvy felé.) Az én fölfogásom szerint élősdí kalandor mindenki, kivétel nélkül mindenki, aki kellő vagyoni tartalék nélkül játszik. Nem azért kalandor, mert nincs pénze, hanem mert játszik. Az ilyeneket pusztítani kell. Erre a hazardjáték a legjobb fegyver. Aki veszít és nem fizet, azt ki kell végezni. Aki megkegyelmez neki, az bűntárs.

Keresztessy: Egészen egyéni, de megdönthetetlen álláspont!

Szentgróthy: S ha a kalandor elnyeri a pénzedet?

Herczeg: Akkor is célt értem, mert vagyonhoz jutván, reális egzsisztenciává lesz, és megszűnik kalandornak lenni!

A KIVÁNDORLÓ

Keresztessy: Gyönyörű! Gyönyörű!

Herceg (Jesszihez): Kedves barátnőm, bocsásson meg udvariatlanságomért, hogy az ön jelenlétében játékra csábítottam az urakat. Ha megengedi, azzal fogom jóvá tenni hibámat, hogy a mai nyereségemet egy gyöngyékszer alakjában teszem lábai elé. (Pálfalvyhoz.) Hjah, igaz, én holnap este utazom, — számíthatok erre a kis összegre?

Pálfalvy: Feltétlenül!

Herceg: Ha nincs terhedre, akkor reggel talán elküldhetnéd a lakásomra?

Pálfalvy: Ott lesz!

Herceg: Köszönöm!

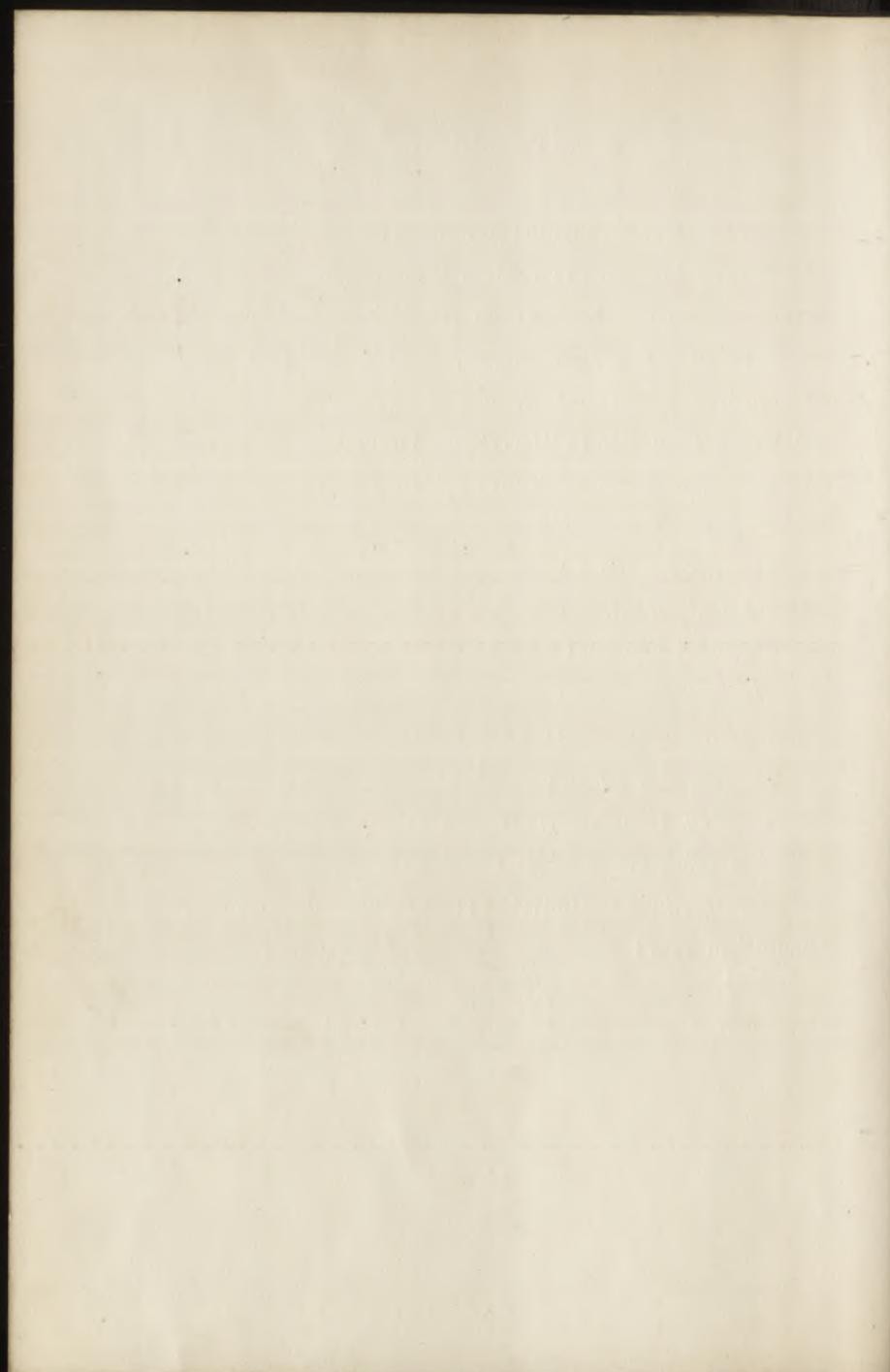
Pálfalvy (magában): Ez a halál!

Herceg: Egy pohár pezsgőt még megiszunk, nemde?

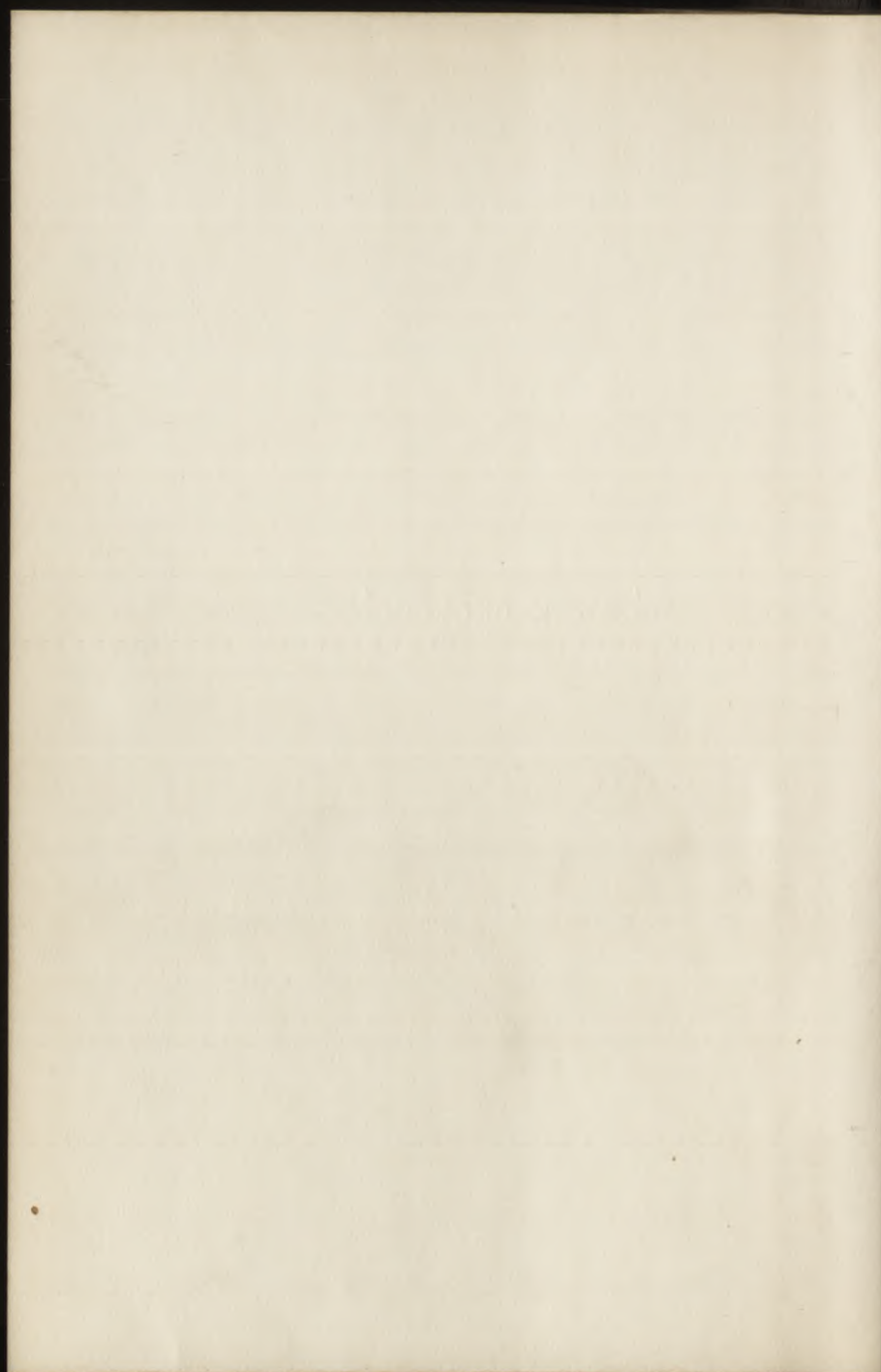
Pálfalvy (jókedvűen): Kettőt is! (Keresztessy megnyomja a csöngetyű gombját.)

Szentgróthy (Pálfalvyhoz): Gratulálok! Gyönyörű kondícióban vagy!

Függöny.

MÁSODIK FELVONÁS

Pálfalvy legénylakásának szalónja. A lakás a földszinten van s a szoba sarokszobának képzelendő. Hátnl balra főbejárat és előszoba, a baloldalon ajtó a hálósobába, jobbról a letompított sarkon nagy ablak, mely az utcára nyílik. Bútorok: nagy íróasztal karosszékkal, kerevet, mely háttal az íróasztalnak támaszkodik, a kerevet előtt kerek, jókora teázó asztal, körülötte több karosszék. Balról elől kandalló, nagy tükörrel. Jobbról elől antik fiókos szekrény. Az ablakon zsinórra járó, vastag selyemfüggöny. A ház, melyben a lakás van, egészen modern és előkelő. Kék vagy pompéji vörös kárpit. A falakon metszetek és egy-két olajfestmény, melyek nőket és paripákat ábrázolnak. Sok sportvonatkozású holmi. Az íróasztal tele van levelekkel, hírlapokkal, az asztalon selyem-

ernyővel ellátott villamos haranglámpa, egy doboz cigaretta és gyújtó. A fiókban Browning-pisztoly. Ha nyitva van a főbejárat, látni lehet az előszoba ajtaját, mely szemben van vele. A szoba sötét, az ablakfüggönyök le vannak eresztve. Az előszobába vezető ajtó nyitva van. Az előszobát kékes hajnali fény világítja meg.

Pálfalvy, majd Béni.

(Miután a függöny fölment, a szín üres marad. Kívülről kulcscsattogás hallatszik. Pálfalvy megjelenik az előszobában, cilinderrel, feltürt felöltővel, bejön a szobába, meggyújtja az íróasztalon levő ernyős lámpát. Szórakozottan kezébe veszi és ismét eldobja az íróasztalon fekvő leveleket és hírlapokat. Egy, az asztalon álló dobozból cigarettát vesz, rágyújt, de hamar eldobja. Föl-alá kezd járni az íróasztal és a kandalló között. Amint a kandallóhoz ér, megpillantja magát a tükörben, visszahökken, majd félénk kíváncsisággal szemügyre veszi a tükörképét. Halkan morog.) Ez a halál! (Az asztalhoz érve, megint cigarettát vesz elő, de eldobja, mielőtt még rágyujtana. Az asztal fiókjából egy Browning-revolvert vesz

A KIVÁNDORLÓ

ki és megnézi, hogy meg van-e töltve. E pillanatban a halálra csak mint lehetőségre gondol, de még nem készül rá.)

Béni (megjelenik az előszoba ajtajában, vadászlibériát visel, mindketten meghökkenve nézik egymást).

Pálfalvy (a revolvert az asztalra téve, zavartan): Te már fenn vagy, Béni?

Béni (félénken): Kérem egy úr volt itt . . . egy fél-órával ezelőtt . . . az a Hegyi.

Pálfalvy (kellemesen meglepetve): Hegyi?

Béni: Azt mondta, most tudta csak meg, hogy a nagyságos úr kereste . . . a szemben levő kávéházba ment . . . ott vár . . .

Pálfalvy: Eredj utána! Mondd, hogy itt vagyok . . . Ha nem volna már a kávéházban, akkor eredj a lakására. (A csengetyű kétszer megszólal.)

Béni: Azt hiszem, ez ő . . . (Az előszobába siet, kinyitja az ajtót.)

Előbbiek, Hegyi. (Megjelenik az előszobában, tegnapi ruháját viseli.)

Pálfalvy: Jöjjön be, kedves Hegyi úr. Üljön le, rögtön a rendelkezésére leszek. (Balra el, nyitva hagyja az ajtót.)

HERCZEG FERENC

Hegyi (lassan bejön, beteszi maga után az előszoba ajtaját, állvamarad): A kávéház ablakából láttam a nagyságos úr kocsiját . . .

Pálfalvy (aki frakkját sötétkék házikabáttal cserélte föl): Elhozta?

Hegyi (öszönszerűen megtapogatja a mellső zsebét, de nem válaszol).

Pálfalvy (bátortalanul): Már attól félttem, hogy aludni ment.

Hegyi: Egész éjjel fenn voltam a trénerekkel . . . amióta benne vagyok a gavadérüzletben, már magam is úgy élek, mint egy gavadér.

Pálfalvy: Megkapom a pénzt?

Hegyi: Nem lehet, nagyságos uram!

Pálfalvy (leverten): Sejtettem!

Hegyi: Az összeg túl nagy . . . de ha talán valami jó kezese volna? Szentgróthy . . . Ő nem jó . . . A herceg, — ő nagyon jó volna. Persze, a herceg . . .

Pálfalvy: Hiszen éppen neki tartozom!

Hegyi (ijedten): Ugy? Az nem jó hitelező! Nem jó.
(Szünet után.) Talán Mihályi?

A KIVÁNDORLÓ

Pálfalvy: Ugyan, Hegyi! Hiszen ha megtudná, még a házasságom is füstbe menne.

Hegyi: Persze! Persze! Akkor hát sajnálom... igazán sajnálom. Jó éjszakát!

Pálfalvy (tompán): Jó éjszakát!

Hegyi (az ajtó felé kullog, habozva megáll, halkán): Ha szabad kérdeznem, mit fog most csinálni a nagyságos úr?

Pálfalvy (ösztönszerű pillantást vet az asztalon fekvő fegyverre): Bízsa rám!

Hegyi (fölfogja és megérti pillantását): Igazán sajnálom... (Hirtelen előre jön, melegen és erőlesen.) Nagyságos úr, én segíték magán! Most ketten vagyunk, senki sem hall minket, csak az Isten. Tudom, hogy egy emberéletről van szó... A herceg nem ismer kegyelmet... Ötven milliója van, az olyan úr nem tudja, mi az ember...

Pálfalvy: Ideadja a pénzt?

Hegyi: Nem tehetem! Nekem gyermekeim vannak. Húsz esztendeig dolgoztam érte, konflisó voltam, éjjel-nappal üggettem a sáros utcákon. Kutya voltam érte, minden szeméten kaparásztam... Nem tehetem!

HERCZEG FERENC

Pálfalvy: Akkor hát?

Hegyi: Van egy mód . . . egyetlen mód . . . egyetlen mód . . . odaadom a pénzt, ha a váltón rajta lesz Mihályi neve . . . (*Pálfalvy* kezével legyint.) Tudom, ő nem írja alá. De én akkor is kifizetem, ha más írja alá az ő nevét.

Pálfalvy (aki nem érti): Más?

Hegyi: Ha ön írja alá . . .

Pálfalvy (dermedten): Hegyi! Hiszen ez becstelenség!

Hegyi (energiával): Az! És éppen azért jó a váltó. Ezt az aláírást ön be fogja váltani, akármi történik is . . . Én odaadom önnek a vagyonomat, ön leteszi érte a becsületét . . . Értsen meg jól! Ha teljesíteni fogja a kötelességét, akkor senkinek se lesz belőle kára. A váltó a tárcámban marad, Mihályi sohasem fog róla tudni. Ha elveszi Mihályi Adélt, akkor már jó az ön aláírása is. Esküvője napján ad nekem egy másik váltót, egy rendeset, — *azt* pedig megégetjük!

Pálfalvy: Hegyi, elégedjék meg az én aláírással! Higgyen nekem! Én már nem vagyok az, aki voltam. Ha a szavamat adom, szent becsületszavamat . . .

Hegyi (elutasítóan int kezével): Hagyjuk ezt, nagy-

A KIVÁNDORLÓ

ságos uram! Ha elszállott ez éjszakának a rémülete, akkor ön megint az lesz, aki volt ... És én, ha pénzem után járok, megint a tolakodó zsidó leszek. Ismerem én az urakat! Nekem az kell, hogy a rémület üljön ott állandóan az ön nyakán, akkor fizetni fog. No, akarja? (Pálfalvy kétségbeesett mozdulatot tesz.)

Hegyi (egy kész váltót vesz ki a zsebéből és odateszi az asztalra): Itt a váltó, csak a név hiányzik, két név ... (Szünet után.) Elöttem tetszik szégyenkezni, nagyságos uram? Én sokat láttam már, és mindent megérték. Én tudom, ha a gavallérok levetik a frakkot, akkor ők is emberek. (Mután Pálfalvy még habozik.) Tegyük föl, hogy nem írja alá! Mit fog akkor tenni? (A pisztolyra tekint.) Azt, amit az urak ilyenkor tenni szoktak. Azt hiszi, hogy a herceg azért becsületesnek fogja tartani? Ő is, a többi is, azt fogják mondani: megszökött a fizetés elől! Ez nem becsület. Tudja mi a becsület? Ha az ember felül tud kerekedni! (Pálfalvy az asztalhoz ül és aláírja. *Hegyi*, aki háttal fordul feléje, a tükröből nézi.) Most a másik nevet! (Pálfalvy habozás után aláírja a másik nevet. Többet nem néz *Hegyi* szemébe. *Hegyi* futólagosan megnézi a váltót és a zsebébe rejti. Aztán

HERCZEG FERENC

egy nagy papirborítékot vesz elő, gyorsan nagy bankjegyeket számol, halk morgással, hogy a számokat ne lehessen megérteni. Miután elvégezte, begombolódzik és halkán szól.) Rendben vagyunk? (Pálfalvy bólint fejével.)

Hegyi (zavartan): Akkor mehetek . . . (Melegen.) Nagyságos uram, mondok önnek valamit. Most feküdjék le szépen és pihenje ki magát. Aludjék oly nyugodtan, mintha az édesanyja ölébe hajtaná a fejét. Aztán menjen a menyasszonyához. Önnek most csak egy gondja legyen: minél előbb megházasodni. Kaszinó, kártya, asszony nép, azt hagyja most. Ön egy kicsit beteg, de föl fog épülni! Jó éjszakát! (El.)

Pálfalvy, Béni.

Béni (belép): Parancsol valamit a nagyságos úr?

Pálfalvy (aki eddig mereven nézett egy helyre): Igen, azt ott . . . (Az asztalon fekvő pénzre mutat.) Megállj! (A pénzt borítékba teszi, lepecsételi, a borítékot megcímezi.) Tudod, hol van Hatfaludy herceg palotája?

Béni: Jártam már ott.

Pálfalvy: Ezt vidd el a hercegnek és kérjél névjegyet vagy elismervényt . . .

A KIVÁNDORLÓ

Béni: Igenis, kezét csókolom.

Pálfalvy: Hány óra van most? Nyolc? Ha visszajöttél, kelts föl, én addig ledülök itt... Senkit sem akarok látni... azaz megállj! Lehet, hogy egy hölgy jön, egy fiatal hölgy...

Béni: Értem, kérem. (Béni kimegy, nyitva hagyja az ajtót, a cselédszobába megy, hogy felöltözzék. Pálfalvy ledől a kerevetre, fejét fájlalja. A szomszéd lakásban egy kezdő etüdöket gyakorol. Pálfalvy eloltja az asztalon álló lámpást. A szoba elsötétedik. Az előszobában, mely csakis a külső ajtó ablaküvegén keresztül kapja a világítást, sűrű félhomály.)

Pálfalvy (álmában beszél): A fejem, a fejem...

Béni és Jesszi az előszobában.

(Béni köpenyeggel és sapkával megjelenik az előszobában. Midőn kinyitja a külső ajtót, szembe találkozik Jesszivel, aki éppen be akart csöngetni. Halkan, hogy a közönség nem értheti, beszélgetnek. Jó volna azonban, ha a művészek félhangon elmondanák a következőt:)

Jesszi: Pálfalvy úr?...

Béni: Benn van, egyedül van...

Jesszi: Jelentsen be...

HERCZEG FERENC

Béni: Fölösleges . . . Csak tessék. (Jesszi halkán és lassan belép a szobába. Béni beteszi mögötte az előszoba ajtaját.)

Pálfalvy, Jesszi.

Jesszi (habozva megáll és körülnéz a homályban. A zongora elhallgat.)

Pálfalvy (álmában): Itt fekszem a kriptában, egy örökkévalóság óta . . .

Jesszi (ijedten és halkán): Ah! (Az ablakhoz megy, széttolja kissé a függönyt, a kékselyem függönyön át fénysáv vetődik az alvóra.)

Pálfalvy (álmában): Az ikertestvérem volt . . . anynyira hasonlított hozzám, azt hittem, magam vagyok . . . de aztán megrohant, mint a farkas . . . most itt fekszem . . .

Jesszi: Álmában beszél . . .

Pálfalvy (álmában): A fejem . . . a szívem fáj . . .

Jesszi: (hozzámegy, letérdel mellette, fájdalmas gyöngédséggel, igen halkán szól): Édes uram . . . meggyógyítom a fejedet . . . (Homlokon csókolja) és a szívedet . . . (Mellére teszi kezét.) Fáj még?

A KIVÁNDORLÓ

Pálfalvy (álmában boldogan): Te vagy?... Te vagy?... Eljöttél?

Jesszi (halkan): Rámismer!

Pálfalvy (álmában): Mindig szerettelek, mindig ismertelek, szép menyasszonyom.

Jesszi (a menyasszony szóra hirtelen fölkel és hátrál).

Pálfalvy (ébredezve felkönyököl, csodálkozva szemléli Jesszit): Álom ez... vagy...

Jesszi: Csak én vagyok. Mondtam, hogy eljövök.

Pálfalvy (felül a kereveten): Koporsóban feküdtem, és ön itt térdelt mellett.

Jesszi: A menyasszonyáról álmodott...

Pálfalvy: Nem... Magáról álmodtam... Menyasszonyi ruhában volt... Mirtuskoszoru helyett azonban ibolyakoszorút viselt a fején... Maga volt és mégis Mihályi Adél volt a neve. Azt mondta, eddig idegen arcot viselt, hogy megtréfáljon a legénybúcsu alkalmából... De most már... (Kezével legyint, fölkel, kinyitja a függönyt, nappali fény árad a szobába.) Álmainkban minden oly könnyű, oly egyszerű és szép... Hjah...

HERCZEG FERENC

Jesszi (aki ismét tartózkodó és kissé félénk): Azért jöttem, hogy elmondjak önnek valamit . . .

Pálfalvy: Képzelje csak, álmomban mindig édes urának szólított . . . (Nevet.) Furcsa, mi?

Jesszi (meghökkenve, zavartan szól): Ha meghallgattott, talán megbocsátja nekem a hiuságot, mely ide hozott.

Pálfalvy: Hiuság?

Jesszi: Olyasmi . . .

Pálfalvy: Kíváncsivá tesz, foglaljon helyet.

Jesszi: Ön tudja rólam, hogy ki vagyok ma. Hatfaludy herceg maitresse.

Pálfalvy (egy tiltó mozdulatot tesz).

Jesszi: Most azért jöttem, hogy megmondjam önnek, ki voltam azelőtt. Azt hiszem különben, ez a magamfajtájú nők közös gyöngéje, tulságosan nagy súlyt vetünk arra, hogy nem voltunk mindig azok, amik vagyunk. (Bátortalanul.) De én nem is tudom . . . (Megakad.)

Pálfalvy: Beszéljen, édes *Jesszi*, minden szó érdekel, amit mond . . .

Jesszi: Ön tudja, hogy éveken át szemben laktam önnel . . .

A KIVÁNDORLÓ

Pálfalvy: A negyedik emeleten . . .

Jesszi: A Mihályi-házban. Egy nagynénémmel. A szüleim régóta nem élnek. (Egyszerre fölkel, ideges gyöngeséggel.) De Istenem, minek beszélek én itt? Lássá, régóta készültem már erre a találkozásra, szószerint meg is tanultam a leckémet, de most egyszerre világosan látom, hogy ez mind oly jelentéktelen, oly gyerekes . . .

Pálfalvy (megfogja kezét, melyet Jesszi idegesen elvon tőle): Jesszi, mi tegnap láttuk egymást először, nagyon valószínű, hogy ma találkozunk életünkben utoljára. Ha két ember ilyen pillanatban egészen őszintén tud beszélni, az komoly és nagy dolog!

Jesszi: Jól van, elmondom. És nem fog bántani, ha mosolyog rajtam . . . (Némi öniróniával.) Képzelden egy kislányt a háztető alatt, aki egész nap a varrásával az ablakban ül. Ön az utca hőse. Az ön fogatjának robogása a csendes utca eseménye. Minden nő önért rajong, legfanatikusabban a kislány odafönn. Az előkelő levegő, mely önt körülveszi, fölszáll a negyedik emeletig . . . A kislány megmámorosodik tőle . . . Minden álma ön körül fordul . . . Ön a mesebeli herceg, akitől Csipkerózsza a megváltást várja . . .

HERCZEG FERENC

Pálfalvy (keserűen): Tölem? Szegény Csipkerózsika!

Jesszi: Az idén meghalt a nagybátyám. Addig csak szegény volt a néném, de most nyomorba jutott. Szívesen tartott addig, míg volt miből, de most lázadni kezdett a sors ellene és én ellenem. Én akkor elhatároztam, hogy valami jobb kereset után nézek. Szeretem a virágot. Az ablakomban volt néhány virágtőm, melyet hűségesen ápoltam. Az ibolya, mit tegnap önnek adtam, abból való volt . . . Megvan még? (Kis szünet után.) Virágkereskedést akartam nyitni! Elmegyek önhöz, mondtam magamban, és megkérem, adjon pénzt. Biztosra vettem, hogy nem fog félreérteni és hogy segíteni fog rajtam. Háromszáz forintra lett volna szükségem! Öntől pirulás nélkül elfogadtam volna. Boldoggá tett volna a gondolat, hogy adósa vagyok önnek. Napról-napra készülődtem, aztán egyszerre rettenetes dolog történt. Ön eljött a mi házukba és becsöngetett az első emeleten. Mihályiék nál. Attól kezdve mindennap eljött. Az emberek azt mondták, bocsásson meg, de azt mondták, hogy ön a pénze kedvéért veszi el Mihályi kisasszonyt . . .

Pálfalvy: Szegény Csipkerózsika, így végződnek a mesék, melyeket az élet költ.

A KIVÁNDORLÓ

Jesszi: Ettől fogva egy gonosz és fájdalmas gondolat kezdett gyötörni . . . Ha a pénz oly nagy dolog, hogy mindenki, még ő is . . . akkor . . . (Elhallgat.)

Pálfalvy (halkan): Tovább.

Jesszi (vállat von): A többit tudja. A többi mindegy. Tulajdonképpen nem is tudom, miért kellett ezt elmondanom . . . (Pálfalvy szemébe néz.) Nem vagyok őszinte! Én igen jól tudom, hogy miért jöttem ide. Egyszer hozzátapadtam az ön ruhájához, mint egy kis bogáncs. Ön nem is tudott rólam. Leestem, most a porban fekszem. És most azt szeretném, hogy tudjon rólam és sajnáljon egy kissé. Ez az én hiúságom!

Pálfalvy: Minket ugyan kegyetlenül megtréfált az élet, Jesszi. Szembekötösdit játszott velünk és mind a ketten belejutottunk az árokba.

Jesszi: Ön is?

Pálfalvy: Mindennel elkéstünk, Jesszi. Most már nem lehet semmit jóvá tenni. De elmondom önnek, amit tegnap óta tudok. Ön az első nő, az egyetlen, akit életemben szeretni tudtam volna. Azzal a nagy, tiszta és örökös szenvedéllyel,

HERCZEG FERENC

amelyben tegnapig nem mertem hinni. Megmondtam és most menjen . . .

Jesszi: Megyek. (Indulóban visszafordul.) Kérem, csókolja meg a homlokomat! (Pálfalvy megcsókolja a homlokát. Halk kopogtatás az ajtón.)

Előbbiek, majd Béni, Mihályi és Adél.

Béni (köpönyegben, sapkával és névjeggyel kezében belép): A herceg ezt a névjegyet adta . . . (Az asztalra teszi a névjegyet. E percben megszólal az előszoba csendjüje.)

Pálfalvy: Senkit sem fogadok!

Béni: Értem, kérem. (Az előszobába el. Odakünn hangos szóváltás.)

Mihályi: Micsoda komédia ez? Engem nem kell bejelenteni! Nekem jogom van bemenni! (Félretaszítja Bénit, Adélt kézen fogva bevezeti.)

Mihályi (kalappal fején Jesszire mutat.) Itt van! Itt van! Látod? Elhiszed már?

Adél: Borzasztó!

A KIVÁNDORLÓ

Mihályi (Pálfalvyhoz): Egy ismeretlen jóakaró telefonon értesített, hogy ez a bestia itt van . . .

Pálfalvy (indulatosan): Vigyázzon a nyelvére.

Jesszi (nyugodtan): Nem bánt! (Mihályihoz.) Pálfalvy úr tudta nélkül jöttem ide és ha kívánja, megmondhatom azt is . . .

Mihályi: Nem vagyunk kíváncsiak a nagysága hazudozásaira. De nekünk jogunk volt idejönni . . . Most már tisztán látunk. Ugy-e, Adél?

Adél (Mihályihoz): Hagyja, majd én! (Pálfalvyhoz.) Pálfalvy úr, ezennel visszaadom a gyűrűjét. Örökké szégyelni fogom, hogy valamikor az ujjamon viseltem. (Az asztalra teszi a gyűrűt.) Menjünk, apus!

Mihályi: Azt mondom, hogy ne tegye többet a lábát a házamba! (Az ajtóból visszaszól.) Az ajándékait majd visszakapja. (Adéllal el.)

Pálfalvy, Jesszi. (Jó ideig némán néznek egymásra.)

Jesszi: Mit jelent ez?

Pálfalvy: Füstbe ment a házasságom.

Jesszi: Talán jóvá lehet még tenni?

HERCZEG FERENC

Pálfalvy: Biztos, hogy nem. Ez a leány épp annyira makacs, mint hideg.

Jesszi: Ha megmagyarázná neki . . . (*Pálfalvy* az ablakhoz lép és kibámul az utcára.)

Jesszi (szünet után halkán): Bocsásson meg!

Pálfalvy: Valamennyiünk között ön a legártatlanabb ebben a dologban . . .

Jesszi: Nem is azért kérek bocsánatot! De bocsásson meg, hogy nem tudok bánkódni azon, amit tettem. (Szünet után.) Lássa, a hóbertos álmok között, melyeket magányomban szőttem, újra és újra visszatér egy. Ha önt valami nagy baj érné, ha elvesztene mindent és mindenkit, akkor én . . . én . . . (Elhallgat, kis szünet, bátortalanul.) Kívánja, hogy elmenjek?

Pálfalvy: Ahogy tetszik.

Jesszi: Mondja, nagy baj az, ami történt?

Pálfalvy: Nagy baj. Tönkrement kártyás vagyok. Mindenemből kifogytam. Egyetlen és utolsó reménységem ez a házasság volt. (*Jesszi* leteszi a kalapját, lehúzza keztyűjét. *Pálfalvy* egy kérdő pillantást vet rá.)

Jesszi (egyszerűen): Most már ittmaradok.

A KIVÁNDORLÓ

Pálfalvy (kissé türelmetlenül): Hogy képzei ezt?

Jesszi (vállat von): Ön mondta tegnap: minden mindegy!

Pálfalvy: Hiszen ez képtelenség!

Jesszi: Kérem, ne küldjön el magától!

Pálfalvy: De a herceg?

Jesszi: Tudja, hogy itt vagyok.

Pálfalvy: Tudja?

Jesszi: Nem tudok hazudni. Mikor ma reggel idejöttem, levelet hagytam számára.

Pálfalvy: A herceg tudja? Mihályi valami ismeretlen jóakaróról beszélt, aki telefonon figyelmeztette . . .

Előbbiek, Béni.

Béni (a tálcán teakészletet hoz): A reggeli kérem.
(Leteszi az asztalra.) Megint itt van az a Hegyi! . . .

Pálfalvy (megrettenve): Hegyi?

Béni: Mindenáron beszélni akar a nagyságos úrral...
Egészen kikelt magából.

Pálfalvy (sötétén bámul maga elé, majd keserű harag-

HERCZEG FERENC

gal): Nem! Nem akarom látni! Ez a délelőtt még az enyém! A siralomházban ülő embert sem zaklatják.

Béni: Mit mondjak neki, kérem? Iderendelhetem délutánra?

Pálfalvy: Délután? Igen, akkor már jöhet! (Béni el. Az előszobából indulatos beszélgetés hallatszik, szavakat azonban nem lehet megérteni. Pálfalvy visszafojtott lélekzettel néz az ajtóra. Elhallgat a beszélgetés és becsapódik az ajtó, Pálfalvy látszólag megkönnyebbült.)

Jesszi (aki nem érti a helyzetet): Még meg sem itta a reggeli teáját! Szabad elkészítenem? (Teát tölt a csészébe.) Üljön le ide! (Pálfalvy leül, közbe teát iszik, a gondolatai mindig másutt vannak.)

Jesszi: Ugy-e, szabad itt maradnom? Csendesen meghuzom magamat a lakás egyik zugában. Meglássá, nem foglalok el több helyet, mint egy virágtő!

Pálfalvy (az óráját nézi): Délig szabad vagyok. De aztán dolgom lesz.

Jesszi: Itthon?

Pálfalvy: Itthon. Ön akkor nem lehet velem.

Jesszi: Sokáig tart?

A KIVÁNDORLÓ

Pálfalvy: Röviden fogok végezni.

Jesszi: Utána visszajöhetek?

Pálfalvy: Utána igen . . . sőt kérem is.

Jesszi (boldogan): Oh milyen jó lesz!

Pálfalvy: És még valamire kérem. Ha visszajön délután, hozzon egypár szál ibolyát.

Jesszi (mint fent): Ibolyát?

Pálfalvy: Nem tudom miért, de az ibolya úgy hat rám, mintha a természet az ön szimbolumát akarta volna megteremteni.

Jesszi: Majd elmegyek a nénémhez, nála maradt két ibolyatőm. Azokat elhozom önnek. Pompás lesz! Elmegyek innen és ha elvégeztem a dolgomat, visszajövök megint — haza! De akkor, ugy-e, nem lesz már ilyen izgatott?

Pálfalvy: Nem, akkor egészen nyugodtnak fog találni.

Jesszi (mámorban): Hogy holnap mi lesz? Nem bánom! A ma egészen az enyém!

Előbbiek, Béni.

Béni (bejön, tálcán névjegyet hoz): Bocsánatot, nagyságos uram, látogatók vannak odakünn! . . .

HERCZEG FERENC

Pálfalvy: Senkit sem fogadok! (Megnézi a névjegyet.)
Hatfaludy!

Jesszi: A herceg! (Pálfalvyhoz halkán, ösztönszerű
rémülettel.) Ne beszéljen velem. El fog szakítani magától!
Meglátja, el fog magától szakítani! . . .

Pálfalvy: A herceg tudja, hogy itt van . . . Nem, neki
nem szabad azt hinnie, hogy félek a találkozástól! El kell fo-
gadnom!

Jesszi: El fog magától szakítani!

Pálfalvy: Erőszakkal nem hurcolhatja el! (Bénihez.)
Kérem az urakat!

Béni (kinyitja az ajtót, a herceg és Szentgróthy az elő-
szobában állanak).

Jesszi (Pálfalvyhoz): Nem ismeri a herceget!

Pálfalvy, Jesszi, Herceg, Szentgróthy. (Herceg nyugodtan
beszél és mozog, némi kesernyés humorral, mely alatt azon-
ban nagy idegesség lappang. Szentgróthy teljesen azonosítja
magát a herceggel.)

Herceg: Jó reggelt, Pálfalvy! Jó reggelt kedves Jesszi!
Bocsánatot kérek, hogy így rátok törtem, de egész életem

A KIVÁNDORLÓ

ben a tiszta helyzetek barátja voltam. (Pálfalvyhoz.) Kérlek, nem kell attól tartanod, hogy jeleneteket rögtönzök. Nincsenek színészi hajlandóságaim, sőt ifjabb koromban sem voltak. Szabad ezekből a cigarettákból? (Rágyujt, közben a keze láthatólag remeg.) Tehát arról van szó, hogy én ma reggel az én kis bájos barátnőmtől levelet kaptam, melyben arról értesít, hogy nem hajlandó Japánba utazni, és hogy idejön hozzád. A levél kissé homályosan volt stilizálva, ami alkalmasint a nagy sietség következménye. Ennek a levélnek igen kellemetlen következménye lett. Az a tökfílkó Keresztessy, az én jeles bonorum direktorom, valahogyan tudomást vett a dologról és a cselédek szokott túlbuzgalmával telefonértesítést küldött valami Mihályi nevű úrnak. Hogy mi köze Mihályi úrnak ehhez a dologhoz, arról sejtelnem sincs. Keresztessynek megmondtam a véleményemet. És ha te arra akarod méltatni, hogy összeszamarazd, ezzel nekem is szívességet fogsz tenni. Én mindenesetre bocsánatot kérek, és reménylem, hogy Keresztessy izléstelensége nem okozott neked kellemetlenséget?

Pálfalvy: Szót sem érdemel.

Herceg: Ez tehát el volna intézve.

HERCZEG FERENC

Szentgróthy: Még pedig a lehető legloyalisabb módon!

Herceg: Én a tiszta helyzetek embere vagyok! Soha életemben nem volt mit titkolnom és azért nem is szeretem, ha azok, akik közel állanak hozzám, titkolóznak előttem. Kérlek, mondjátok tehát meg nyiltan, hogy mit szándékoztok tenni.

Pálfalvy: Azt hiszem, Jesszi szabadon rendelkezhetik önmagával!

Herceg: Kétségtől! És ha Jesszi nem kíváncsi a kizártémok hazájára, akkor itthon marad. (Jesszihez, leplezett izgalommal.) Ön — nem akar velem jönni?

Jesszi (aki mindezideig mozdulatlanul ült és makacsul tekintett a semmibe, fejét rázza, anélkül, hogy a hercegre nézne.)

Herceg: Köszönöm az őszinteségét, kedves gyermekem és kérem, ne is restelkedjék előttem. Legföljebb nekem volna okom, hogy kissé szégyeljem magamat. Ősz fejemmel tudnom kellett volna, hogy vannak dolgok, melyekért sem a jó mód, sem az apai gyöngédség nem kárpótolhat egy fiatal nőt. (Pálfalvyhoz.) De most hozzád volna néhány baráti szavam. Nem restellem bevallani, hogy nagy és gyöngéd érdeklődéssel

A KIVÁNDORLÓ

viseltetem e bájos gyermek sorsa iránt. És ha meg is változik az eddigi viszonyunk, az én önzetlen érdeklődésem nem fog megszűnni. Remélem, nincs kifogásod ez ellen?

Szentgróthy: Hatfaludy herceg barátsága mindenkire nézve megtisztelő!

Herceg (Szentgróthyhoz): Köszönöm! (Pálfalvyhoz.) Ha hinnem szabad, hogy te is így gondolkozol, akkor talán nem tartasz indiszkrétnek, ha bizonyos következtetéseket vonok le a barátságomból és érdeklődöm Jesszi anyagi helyzete iránt. Te természetesen ugyanazt az évi apanázt fogod neki biztosítani, melyet eddig tölem volt szíves elfogadni?

Jesszi: Én nem akarom, hogy erről beszéljenek.

Herceg: Csodálatosan finomlelkű és önzetlen leány! (Pálfalvyhoz.) A szerető nő önzetlensége azonban nem menti föl kötelességei alól a férfit, már mint a gavallér férfit...

Pálfalvy: Te épp oly jól tudod, mint tudom magam, hogy az én vagyoni viszonyaim . . . (Elhallgat s a kezével legyint.)

Herceg: Ugy? Akkor igazán nem értem a helyzetet...

Szentgróthy: Én sem! Én sem!

Herceg: És szeretném, ha egy nálam világosabbfejű

HERCZEG FERENC

ember megmagyarázná nekem. (Pálfalvyhoz.) Te végre nem vagy az az ember, aki *ily* szerepre vállalkozik . . . Azt kizártak tartom, mert ösmerlek. Mi tehát az igazság?

Pálfalvy: Az igazságot meg fogod ismerni nagyon hamarosan. Addig azonban nincs kedvem magyarázatokba bocsátkozni.

Herceg (tiszteletteljes iróniával): Tulajdonképpen igazad van. Önérzetes gentlemannak így kell beszélni. Ilyen esetben magam is így beszélnék. (Kevés habozás után.) Sötétségben jöttünk és sötétségben távoztunk! Mélyen meghajlom a te gavallér fölfogásod előtt és még egyszer bocsánatot kérek . . . (Indul. Szentgróthy kinyitja előtte az ajtót.)

Előbbie, Hegyi, Béni, titkos rendőrök. (Amint kinyílik az ajtó, Hegyi látható, aki Bénivel tusakodik. Az ajtó nyitva marad. Az előszobában, a háttérben két feketeruhás ember áll mozdulatlanul.)

Hegyi: Itt életről és halálról van szó. Nekem gyermekeim vannak!

Béni (visszatolja Hegyit): Várjon, míg elmentek az urak!

Hegyi (félrelöki és berohan): Én nem várhatok! Ez

A KIVÁNDORLÓ

mindennél fontosabb! Én tudom, hogy kik az urak. A kegyelmes herceg. Földig meghajlom a herceg előtt, én csak egy rongyos pénzügynök vagyok, de én is ember vagyok, ha a gyermekeim kenyeréről van szó! (Pálfalvyhoz.) Az imént visszamentem a kávéházba és akkor megláttam az ablakból az öreg Mihályit, meg a leányát. Innen jöttek. Ismerem az öreg urat, én közvetítettem neki a házvételeit, hát odamentem és gratuláltam neki. Alig kezdtem azonban, hogy milyen előkelő veje lesz, egyszerre kiabálni kezd, a kisasszony pedig sír . . . (élesen Pálfalvy szeme közé néz) a parthie visszament?

Szentgróthy: De hát megalondult maga, Hegyi? A herceg jelenlétében?

Hegyi: Maradjon egy percre a kegyelmes herceg, mindjárt érdekelni fogja a dolog. (Pálfalvyhoz.) Nagyságos uram, a mi üzletünket sztornirozni kell. Arról van szó, vissza tudja-e adni a pénzemet — rögtön?

Herceg: Talán arról a pénzről van szó . . .

Hegyi: Amit a kegyelmes herceg nyert kártyán!

Herceg: Pálfalvy ma reggel pontosan megküldte nekem.

HERCZEG FERENC

Hegyi: Megküldte? Akkor hát . . . (A homlokát törli.)
Urak, mi mind emberek vagyunk. Ne vágjuk el egymás torkát, hanem beszéljük meg nyugodtan a dolgot. (Beteszi az előszoba ajtaját.) Még nincs késő! A rendőrség tud már a dologról, de nem fog beleavatkozni, ha elrendezzük magunk között . . .

Herceg (mosolyogva): Rendőrség?

Hegyi: Kegyelmes herceg, ez igen komoly dolog! Hercegséged jóbarátja nekem egy váltót adott és azzal a váltóval baj van . . .

Pálfalvy (fölemelt ököllel): Még egy szót és . . .

Hegyi: Engem agyonüthet a nagyságos úr, de a gyermekeimet nem hagyom!

Herceg (hidegen): Beszéljen és ne féljen semmit. Mi baja a váltónak?

Hegyi: Hamis!

Szentgróthy: Hamis?

Hegyi: Kérem, azért ne vágjuk el egymás torkát, vannak körülmények . . .

Herceg: Az ön torkát semmiesetre nem fogják elvágni. Ön vissza fogja kapni a pénzét . . .

A KIVÁNDORLÓ

Hegyi: Hát . . . hát akkor rendben van! Nem szóltam semmit! Hatfaludy herceg szava fölér egy Rotschild-cseikkel. (Pálfalvyhoz.) Ne haragudjék rám nagyságos úr . . . én csak egy ijedős pénzügynök vagyok . . . egy ordinaré ágens. Én idejövök és kiabálok! Igazán szégyellem! Gondolhattam volna, hogy a kegyelmes herceg nem hagyja cserben úri barátját . . . Egy ilyen gavallér nem teszi ki magát a botránynak . . . Hogy a neve belekerüljön a lapokba, hogy megidézzék tanunak . . .

Herceg: Ön félreért engem! Én megtérítem az ön kárát, de csak oly föltétel alatt, ha Pálfalvy úr ellen megteszi a törvényes lépéseket. Igenis, én akarom, hogy a dolog belekerüljön a lapokba. Tanuskodni fogok a bíróság előtt. Semmi hazudozás, semmi titkolódzás! Mi, akik különbeknek tartjuk magunkat másoknál, irgalmatlan szigorúsággal tartozunk itélni magunk fölött. Az ember vagy gentleman, vagy váltóhamisító. Középút nincsen!

Hegyi (rémülten): De kérem, hercegséged, ebből óriási botrány lesz.

Herceg: Ez kellemetlen lehet önnek, az uzsorásnak, de nekem közömbös. Hatfaludy nem cimborázik váltóhamisítók-

HERCZEG FERENC

kal. Megmondtam és a szavamnak állok. Ön aznap kapja vissza, kamatostul a tőkét, amikor a bíróság ítéletet mondott ez úr felett.

Szentgróthy: Ez az igazság!

Hegy (megsemmisülten néz maga elé, Pálfalvyhoz sírásra hajló hangon): Én nem tettem volna meg, nagyságos uram! Én nem! Isten látja lelkemet! De az ön barátjai akarják és a gyermekeimről van szó. (Az előszoba ajtajához megy, kinyitja.) Jőjjenek, kérem!

Voltak, két titkos rendőr.

I. rendőr: Pálfalvy úr? (Szentgróthy Pálfalvyra mutat.)

II. rendőr: Jőjjön velünk a rendőrségre, kérem. A tanácsos úr óhajt beszélni uraságoddal. Kocsi vár lenn.

Pálfalvy (fölébred fásultságából, vadul tekint körül): Azt hiszitek, hogy végigcsinálom ezt a komédiát? (Egy székkel az íróasztalnál terem, melyen a revolver van. Jesszi egy kiáltással megelőzi, elkapja a pisztolyt, melyet aztán Hegyi vesz el tőle.)

A KIVÁNDORLÓ

Hegyi: Még ez kellene! Nagy Isten! (Elrejtí a fegyvert.)

Pálfalvy: Van erre más mód is!

I. rendőr: Azt hiszem, uraságnak van érdekében, hogy kerüljük a botrányt!

Pálfalvy (hosszan végigméri a herceget, aztán a rendőrökkel el. Az ajtó becsapódik utána.)

Szentgróthy (a herceghez): Csodállak és meghajlok előttem!

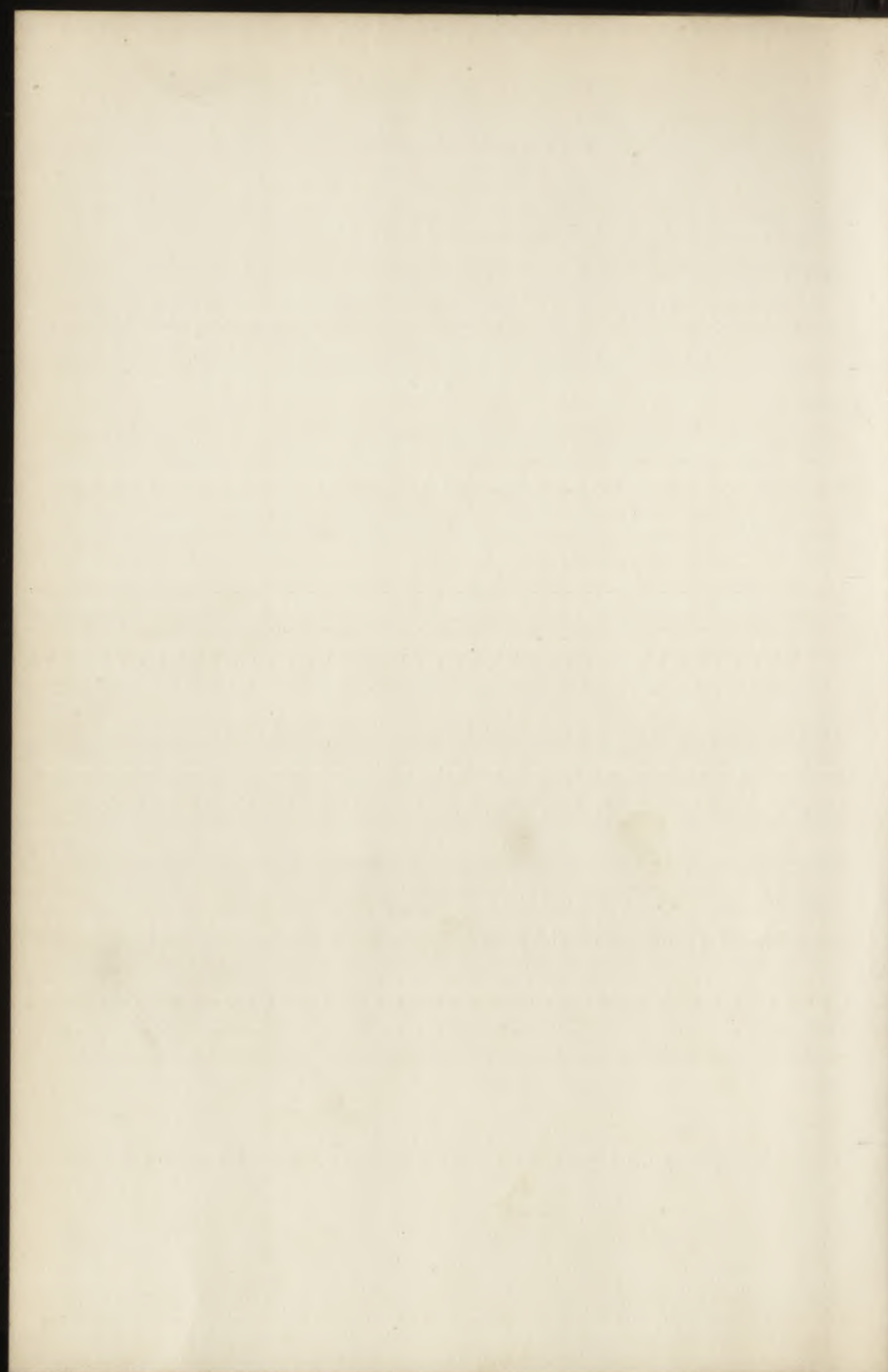
Herceg (Jesszihez): No, édes barátnőm, mi lesz most már? Megengedi, hogy elkísérjem?

Jesszi: Ezt a ruhát magam varrtam, ez az enyém! (Leveszi gyűrűjét, kiveszi pénztárcáját a zsebéből, és a herceg elé teszi.) Ezt öntől kaptam, a többi ott találja a lakásomon... (Az ajtóhoz siet, egyszerre elgyengül, egy szék támlájának dől, és a szívéhez kap.)

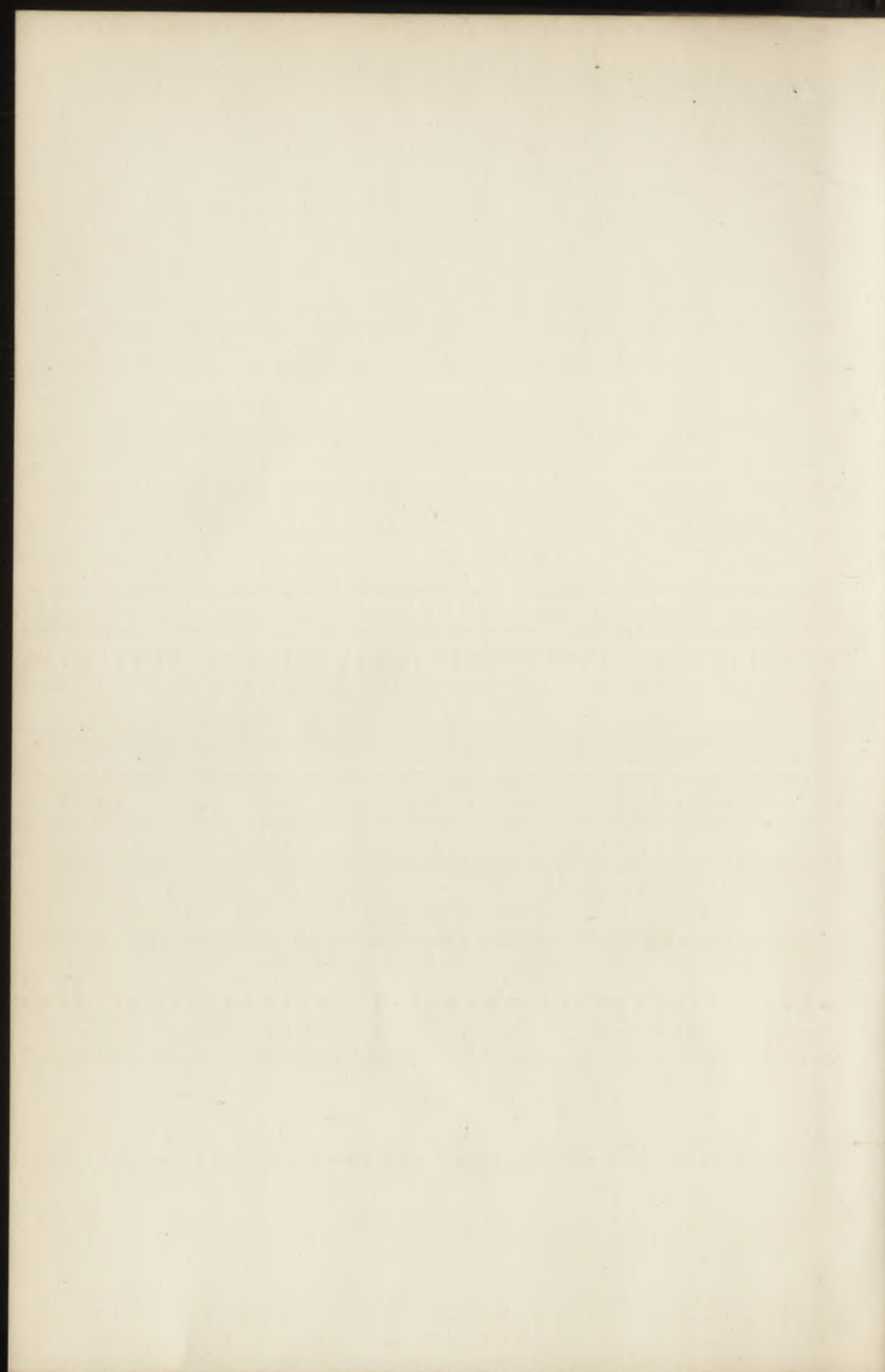
Herceg, Szentgróthy (kővé meredten nézik).

Hegyi (segítségére siet).

Függöny.

HARMADIK FELVONÁS

(Folyosó a fegyház harmadik emeletén. A szín olyan keskeny, mint egy folyosó, melynek túlsó fala párhuzamosan megy a rivaldával. A jobboldalon a folyosó mélyén lépcső, mely egy nagy rácsos kapuhoz vezet. Balról elől kisebb vasajtó, mely az épület padlására vezet. A nézővel szemben a párhuzamos folyosófalon nagy ablaknyílás, melyből le lehet látni az udvarra. A néző az ablaknyíláson keresztül a szemben fekvő épületszárny meredek tetejét és a fegyházi templom lapos, réztetejű tornyát látja, azonkívül néhány, az udvaron álló jegenyefa csúcsát. A tetők fölött szürke, felleges ég. Az ablaknyílástól jobbra falóca, melyen két vizes dézsa áll. A falak egyformán sárgára vannak meszelve. A rácsos kapu mögött homályba vész a folyosó. Őszi délután. A padlásajtó

félíg nyitva van. A rácsosajtó el van zárva. Az ajtón kívül *őr áll*, szuronyos puskával a vállán. A jövőmenőnek mindig ő nyitja ki az ajtót. *Boka* háttal a közönségnek áll és apátikusan bámul ki az udvarra. A két kezét keresztbe tartja a hátán, kezében nagy kulcs. *Boka* egyébként szelid, csendes ember. Az udvar mélyén a circum dederuntot éneklik, mely távoli zsongásként hallatszik. Miután az ének egy ideig szólt, közbe éles harangjelzés hallatszik. A rácsosajtó mögött rabok jelennek meg. Az *őr* kinyitja az ajtót és beereszti őket. Két rab meszes ládat hoz, kettő pedig a vállára vetett rudon vizet kádat. *Nagy Gyurka* az ötödik, ő két festékes vödröt hoz. Lassu léptekkel a padláslépcső felé mennek. *Boka* ügyet se vet rájuk.)

Veres (a padlásról jön, vérmes, kemény ember; rabokhoz): Előre! Csigaposta! Föl a padlásra! (Rabok nem tördnek vele, lassan a padláson el.)

Boka (mindig igen apatikusan): Ki énekel lenn?

Veres. Hát a rabdalárda. Temetés van. Valami Bloguj nevezetű mármarosí pásztorlegényt temetnek. A nyavalyás mindig a pulikutájáról beszélt. Azt hiszem, nem volt senkije, csak a kutya. Az várt rá a havason. Tegnapelőtt cse-

A KIVÁNDORLÓ

réptéglát hozott a kőműveseknek a padlásra, aztán meglátta ezt az ablakot, és usgye, fejjel le a harmadik emeletről!

Boka (visszahökken az ablaktól): Innen le?

Veres: Ez már a második eset. A nagyságos igazgató úr megparancsolta, hogy be kell rácsolni. Nem járt itt Kelemen kovács?

Boka: Nem ismerem.

Veres: Persze, maga új ember.

Előbbie, Kelemen.

Kelemen (miután a fegyveres őr kinyitotta előtte a kaput, belép, a kezével hanyagul szalutál): Hol legyen az az ablak?

Veres: Ez az, ni!

Kelemen (az ablakot nézi): Ezt bizony jó lesz bedrótolni, hogy ki ne röpködjének rajta az állami galambok.

Előbbie, Nagy Gyurka.

Nagy (a padlásról jön, két egymásba rakott vödörrel): Kelemen bácsi, maga is denevért jött fogni a padlásra?

Kelemen (jegyzőkönyvet vesz ki zsebéből): Denevért ám, a fejedben.

HERCZEG FERENC

Nagy: Nézze, ott látszik a mi falunk, az a szürke folt, a hegyoldalon. Ott a mi házunk is . . . két eperfa van előtte . . . olyan finom eperfát még nem látott!

Kelemen: Talán szárdélia terem rajta?

Veres (Nagyhoz): Lódulj dolgodra! (Bokához.) Ez igen haszontalan fráter.

Kelemen: Nono, azért ő érte is meghalt a Jézus. (*Nagy* rácsoskapun el. Ének elhallgat.)

Kelemen, Veres, Boka.

Boka (Vereshez): Miféle ez?

Veres: Kelemen kovács. Igen nagy becsülete van itt. Ő csitította le a távalyi lázadást.

Kelemen (aki félfüllel hallgatózik): Az is lázadás, mikor az agyagkorsó fölkel a vasszék ellen? (Bokához.) Maga új ember?

Boka: Hat hete szolgálók!

Kelemen. Végzett iskolát?

Boka: Négy osztályt.

Kelemen: No, akkor még főfegyőr is lehet.

A KIVÁNDORLÓ

Boka: Magának azt tudni kell. Ugy hírlik, hogy maga a legokosabb ember a fegyházban.

Kelemen: Ha okosabb volnék magánál, akkor maga volna rab és én őrizném. (Mekegve nevet.)

Boka: Kinek-kinek megvan a maga sora. Ha fordul egyet, akkor úgy is lehetne, ahogyan mondja.

Előbbiek, Nagy.

Nagy (telt vödörrel jön a rácsos ajtón): Aki utolsó ember, az sohase lehet rab, mert meglapul, ha szájonütik, de aki visszaüt és elvéti az ütést, az ide kerül.

Veres: Te csak ne hencegj! Nem ütésért, hanem gyujtogatásért kerültél ide.

Nagy: Gyujtókanóccal is lehet visszaütni.

Kelemen: Ebben neki van igaza!

Veres (Nagyhoz): Előre! Előre! (Nagy nyomában a padláson el.)

Kelemen, Boka.

Boka (figyelmesen nézi Kelement): Maga a kovácsoknál van?

HERCZEG FERENC

Kelemen: A kovácsok vannak nálam. Én vagyok a mester!

Boka: Maga miért van itt?

Kelemen: Haláleset miatt.

Boka: Maga is elvétette az ütést?

Kelemen: Nem a. Én a nagy pöröllyel ütöttem és abban soha sincs félreértés.

Boka: Pénzért tette?

Kelemen (egyszerűen): Nem szorultam én a máséra. Adott nekem az Isten.

Boka: Akkor asszonyért.

Kelemen: Olyanformán. Öreg volt a gazda, fiatal az asszony, hát annyiban van.

Előbbiek, Nagy.

Nagy (üres vödörrel jön a padlásról): Én mindig azt hiszem, az urak elvétették a paragrafust, mikor Kelemen bácsi fölött ítélték. Mert akkor még nem volt esküdszék...

Kelemen (gorombán): Mit értesz te ahhoz? Te még a királyi kuriánál is okosabb vagy? (Nagy a rácsos ajtón el.

A KIVÁNDORLÓ

Bokához.) Az emberi élet állami tulajdon. Aki vesz a nyájból, annak meg kell érte fizetni. Hát én is megfizetek.

Boka: Ugy-e, megbánta a tettét?

Kelemen (komolyan): Megbántam, meg.

Boka. Nem is tenné meg többet?

Kelemen: Ha elveszik az enyémet és pöröly a kezemben? Hát hogyan tenném!

Boka: Maga odakünn is kovács volt?

Kelemen (némi önérzettel): Kapakovács. A Sebes part mellett van egy kis hámorom. A víz hajtja a nagykalapácsát. Rongyos kis hámor, szó sincs róla, a mérnök urak nevettek is, hogy kötélvégből csináltam a tranzmissziót, de azért jobb kapát meg kaszát csináltam, mint ők az állami hámorban. A paraszt megismerte az én portékámat a pengéséről. Mert van ám esze a parasztnak! Oláhországba is vettek . . . (Nekimelegedik.) Tudja, mi kellett volna nekem? Hogy jó levélíró legyek. Akkor egész Oláhország a zsebemben lett volna. Egész Oláhország.

Előbbie, Nagy.

Nagy (telt vödörrel jön a rácsosajtón): Hát az az újság, hogy Kelemen bácsinak új legénye lesz a műhelyben.

HERCZEG FERENC

Kelemen: Tanult kovács?

Nagy: Nem a, csak úriember.

Kelemen: Akkor inas lesz, nem legény. Hogy minek is adják ide az olyat?

Nagy: A nagyságos igazgató úr rendelte.

Kelemen: Akkor nincsen opposzició.

Nagy: Az illető, mióta kiszabadult a magánból, az irodában volt. De nem tudtak semmire se menni vele. Mindig csak ül és dűnnyög magában. Valami álomkórása van, azt mondják. A múlt héten el akarta vágni a torkát a papirollóval. (Nevet.) De az nem alkalmas szerszám . . . Az ispotályban arra kérte az urakat, hogy adják valami kemény mesterségre.

Kelemen: Nálam dolgozhatik keményen, ha bírja.

Nagy (a rácsosajtó felé kémlel): Ehun jön ni!

Kelemen: Idehozzák? Hát ez istentelenség! Egy rabnak, aki szökni készül a világból, megmutatni ezt a kaput . . . Hisz itt csak egyet kell lépnie . . .

Előbbie, Pálfalvy.

Pálfalvy (rabruhában, a rácsosajton jön; igen sápadt. A nyakán kötés van).

A KIVÁNDORLÓ

Nagy (figyelmesen végigméri, egyszerre fölkapja a
vödröket és dudolni kezd): Fölemelé Kádár szemeit az
égre . . . (A padlásra el.) (Veres hangja a padláson: Csend
legyen!)

Kelemen, Boka, Pálfalvy.

Kelemen (miután megnézte Pálfalvyt, az ablakra te-
kint): Collstok kellene nekem, hogy kimérjem a rácsot.

Boka: Collstok nincs, de madzagot szerezhettek. Azzal
is lehet mérni.

Kelemen (tettetett haraggal): Hát fuser vagyok én,
hogy madzaggal mérjek? Mindennek meg kell adni a mód-
ját! Mérni colstokkal kell!

Boka: Ha azt hiszi, hát hozhatok egyet. (Rácsos ajtón
el. Amint Boka elment, a fegyveres őr is eltűnik az ajtó
mellől.)

Kelemen, Pálfalvy.

Kelemen (kivesz a kebléből egy collstokot és méreteket
vesz az ablakon. Közbe Pálfalvyhoz szól): Fáj még a sebe?

Pálfalvy (szárazon): Nem fáj!

HERCZEG FERENC

Kelemen: Hát divány az nincs, de azért helyet lehet foglalni a lócán. (Szünet.) Mióta van itt a tisztelt úr? (Szünet.) Engedelmet kérek, én bizony afféle fecsegő ember vagyok. Ez kovács szokás. Ami pletykaujság van a faluban, azt mind a patkoló műhelyből hordják szét. (Nevet, majd komolyan.) De azért nem vétem el a tisztességet . . . Tudom, az úr másfajta, én csak afféle kapakovács vagyok!

Pálfalvy (m. f.): Rabok vagyunk mind a ketten.

Kelemen (a lócán ül és könyvébe jegyez): Az ember mindenütt ember és a fegyházban sem egyforma. Bizony még itt is akad olyan pernahajder, akivel szóba sem elegyedhetik a magunk formájú ember. (Pálfalvy fölfedezte az ablakot, hirtelen fölugrik a párkányra.)

Kelemen (élesen szemmel tartotta, ülve marad és hangosan fölkiacag): Ugorjon le! No! Ugorjon le! Lehunyni a szemet, összeharapni a fogat, aztán üsge! Aki innen leugrik, azt cirokkal söprik össze az udvaron, aztán korpát hintenek rája. (Más hangon.) Egyszer én is ott állottam, ahol a tisztelt úr, biztattam magam, lehunyni a szemet, összeharapni a fogat!

Pálfalvy: De nem volt hozzávaló bátorsága!

A KIVÁNDORLÓ

Kelemen: Ami azt illeti, igaz, sohasem voltam bátor ember. Sok mindentől félttem, de a haláltól, attól nem! Amit szívesen tesz meg az ember, kell ahhoz bátorság? Másban volt a hiba. Tudja, mikor úgy ott állottam, egyszerre nagy röhögést hallottam. Mintha az egész mindenség engem kacagott volna. Az égen szálló felhők a hasukat fogták. A tornyok és tetők hahotáztak. Ki vastagon, ki vékonyan. Még az udvar kövezete is visítóan röhögött föl hozzám. Hiszen meg lehet, hogy én mindezt csak képzeltem. De azért megértettem, hogy mi nevetség van rajtam. Ehol egy pondró! A neve Kelemen Gábor kovács. Sok millió ilyen nyüzsgő a földtekén. Az élete egy araszt. Ma ötven esztendő. Ha jól megy sora, megérhet még tizenöt krumlikapálást. Aztán jönnek, mennek az ezerévek, mint a szálló felhők és Kelemen kovácsnak se híre, se hamva. És mégis sokalja az időnek parányi cseppjét, mely néki kijutott, és elrúgja magától! Hát, ez kész nevetség! Tudja a tisztelt úr, mit tettem akkor? Elpu-deáltam magamat és mondtam: Ohó, itt valami hibának kell lenni a számításban. Kelemen kovács, adok neked hat hónapi gondolkodási időt, odáig keresd meg a hibát. Ha hat hónap múlva is ott tartasz, ahol ma, akkor nadrágszíjjat a nya-

HERCZEG FERENC

kadba. Addig pedig nem élsz, csak nézd az életet, mint az urak a teátrumot, lesz, ami lesz, a fene bánja!

Pálfalvy: És hat hónap múlva?

Kelemen: Az történt, hogy megkedveltem a teátrumot. Mert tessék elhinni, mulatság az, ha az ember alkalmas helyről nézi, milyen példának okáért ez a fegyház.

Pálfalvy: Ha kiszabadul innen, hová megy?

Kelemen: Haza.

Pálfalvy: Milyen arccal néz majd szemébe az embereknek?

Kelemen: A többi pondrónak? Ilyen arccal la! Én ezt hat hónapig mind elgondoltam magamban. Először a csendőrnél jelentkezem, aki elfogott — akkor... tudom, mit mond majd: Kelemen bácsi, én akkor szolgálati kötelességemet tettem. Ha másképp fordul a dolog, maga is így tesz velem... Azt mondja és azzal kezét fogunk!

Pálfalvy: És a falujabeliek?

Kelemen: Apraja, nagyja összefut majd, és kiabálja: hazajött Kelemen bácsi a börtönből. Este pedig bekopogtat hozzám a falu bírása egy pohár borra. Mert nálunk megbe-

A KIVÁNDORLÓ

csülik a tapasztalt embert. (Tettetett naivitással.) A tisztelt úr falujában nem így szokás?

Pálfalvy: Aki nálunk egyszer elvesztette becsületét, nem nyerheti vissza.

Kelemen: Értem. Kemény, de szép regula. Ott hát csupa tiszta erkölcsű férfi és szent asszonynép él együtt? (Pálfalvy megvetően int kezével. Kelemen naivan.) Nem? Akkor nem értem az esetet. Vagy ott is úgy volna, mint az urak legtöbb dolgánál: oly nagy költséggel dolgoznak, hogy nem bírja el az üzem? Még valamit szeretnék kérdezni, ha meg nem bántanám vele. Mikor veszti el az úriember a becsületét? Akkor, mikor valami turpisságot követ el, vagy akkor, mikor kisül a turpissága? Én nem tudom, nem is keresem, hogy mért került ide a tisztelt úr. Hiszen van itt mindenféle ember. Itt van az ország szemetje és itt az alföldi légénység eleje, az, amely nem tudja meghajlítani kemény derekát és nem tud parancsolni vérének. De ha valaki túl tudta élni azt, amit elkövetett, akkor itt már nem is a becsülete fáj neki, hanem a faluja szájától fél. Nos, ha az én falumban oly rosszmájú emberek laknának, akik nem akarják fölemelni az esett embert, én tudnám, hogy mit csinálnék. Az ember nem

gomba. Jöhet is, mehet is. Én afféle ujságjáró ember vagyok, és tudom, melyik az úr faluja. Úgy hívják, a Felső Tízezer. (Pálfalvy meglepetten tekint rá.) A képes lapban egyszer azt is olvastam, hogy a világnak 1500 millió lakója van. Ki fehér, ki fekete, ki meg sárga. A tízezret levonva, marad még 1499 millió, és nem tudni, hány százezer, ezek közül pedig soha senki hírére nem hallotta a tisztelt úrnak. Maga se gomba, jöhet is, mehet is.

Pálfalvy: Az emberekkel nem törődöm, senkivel sem. De nem tudok élni. Olykor az a gondolat gyötör, hogy az igazi Pálfalvy még ott él Pesten, fehér plasztronnal, keztyűsen járkal a klubbokba és színházakba, én magam pedig annak egy undorító álmoképe vagyok csak . . .

Kelemen: Az undor! Azt hiszem, az urak nem is a becsstelenségtől félnek, hanem a szennytől, mely olykor hozzátapad. Azt mondták nekem, ha a becsstelenség selyemszoknyát visel és szagos vízzel mossa magát, akkor nem is fáznak tőle oly nagyon. De a rabruha, a daróc, az undorító! Hát, tisztelt úr, ez pedig olyan, mint az iszapfürdő, aki beteg, az még föl is gyógyulhat tőle. Mondok egyet! Álljon be a műhelyembe. Csak hat hónapra. Próbaképpen. Úri tréfa,

A KIVÁNDORLÓ

mielőtt végleg magára csapja a fekete kaput, megismeri még a kovácséletet is. Ha hat hónap múlva is únja még, akkor tegye meg Isten nevében, amit tennie kell.

Pálfalvy: Mondja, tulajdonképpen mért akar visszatartani az utamon?

Kelemen (komolyan): Számítás ez is, mint minden emberi dolog. Egyszer egy valakit elküldtem a túlvilágra. Úgy kalkulálok, hogy javamra írnák valahol, ha egyet most vissza tudnék terelni onnan.

Pálfalvy: Nekem nem a haláltól kell félnem, hanem attól, hogy valahogyan megszeretem az életet. Mit csinálnék én az életemmel?

Kelemen: Mit csinált a tisztelt úr addig, míg Pesten volt?

Pálfalvy: Jóformán semmit.

Kelemen: Én kapát csináltam. Nem sok, de mégis több a semminél. Hát, ha úgy fordul a dolog és megszereti a mesterséget, akkor segíthet nekem kapát csinálni. Az időm itt hamar lejár. Úgy gondoltam, hogy innen viszek magammal segítséget a hámorba. Nem akarom, hogy valami hetyke kovács valamikor azt vág hassa a szemembe, hogy fegyházat

HERCZEG FERENC

ültem, azért a tekintély kedvéért olyan embert viszek, aki maga is ült. Nem ismerem az úr képességeit. Jó karja és erős gerince van, azt látom. Ha jó levélíró is volna, akkor összeállhatnánk. Ez nagy hasznára volna a hámnak! Aki előbb kiszabadul, az fölmege az erdőbe és megvárja a másikat. Aztán egy csomó móccal nekiállunk kapát, kaszát gyártani. Fogadok, hogy egypár esztendő múlva a mienk lesz Oláhország. És ha az úr egyszer magára veszi a bőrkötényt, akkor oly messzire lesz attól a Felső Tízezertől, hogy Amerika sincs messzibb és ha egyszer tüzel a vas és szól a nagy kalapács, akkor nincs becsület a hámorban, csak becsületeség van! *

Pálfalvy: Hiábavalóság! Képtelenség! Kinek, minek? Senkim sincs, akiért érdemes volna tovább hurcolnom ezt a terhet!

Kelemen: Ma nincs, de holnap már lehet. Nem okos ember, aki az avas ma kedvéért, kutyának veti a holnapot.

Előbbie, Boka.

Boka (megjelenik a vasrács mögött): Kelemen kovács!

Kelemen: Jelen! (A rácsos kapuhoz megy, beszélget-

A KIVÁNDORLÓ

nek. Boka egy collstokot és egy papirba göngyölt kis ibolya-bokrétát ad át Kelemennek, megint elmegy.)

Kelemen, Pálfalvy.

Kelemen (a padnak az ablaktól távolabb eső sarkára teszi a papircsomagot): Ezt a tisztelt úrnak küldi valaki. Valaki, aki be akart jönni a tisztelt úrhoz, de nem eresztették. Szabály, szabály! Boka elhozta, mert jó ember és azt mondja, nincsen benne semmi veszedelem.

Pálfalvy (a csomagot nézve): Mit akarnak tőlem? Senkihez semmi közöm.

Kelemen: Megnézni azért lehet. Aztán be lehet dobni a szemetbe.

Pálfalvy (figyelmesen nézi a csomagot, végül odamegy és fölbontja. Kelemen az alatt észrevétlenül közéje és az ablak közé áll).

Pálfalvy: Virág . . . ibolya . . . (Ösztönszerűen megszagolja, rettenetesen fölindul. A padra roskad, sírógörcsöt kap.)

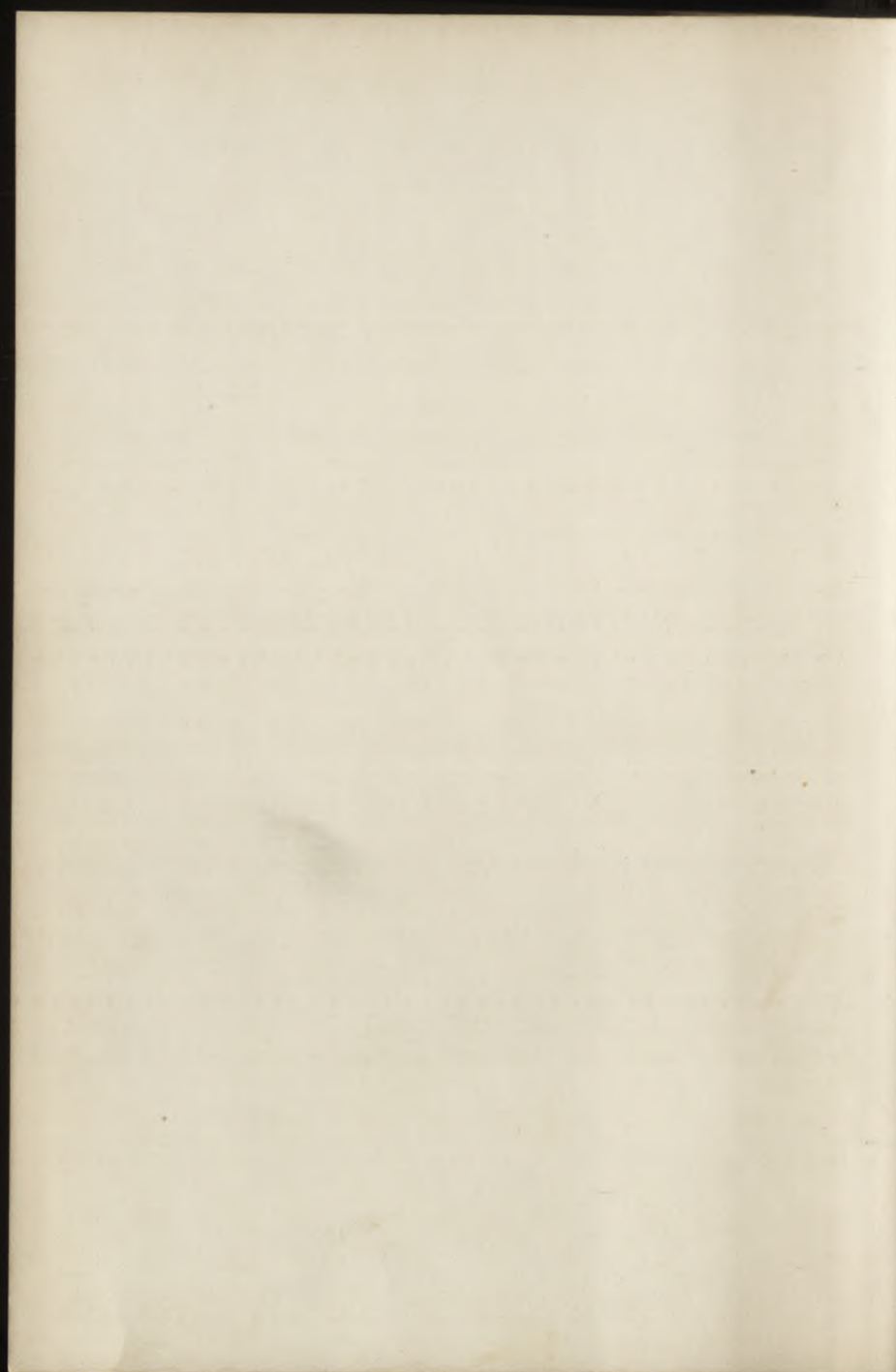
Kelemen (melléje ül): Nono, csak lassan, meghallhat-

HERCZEG FERENC

nák! (Pálfalvy vállaira teszi a karját.) Hát még azt is akartam mondani, hogy a hámor mellett van két házacska . . . kis kertet is lehetne ott csinálni . . . azon a vidéken jól megterem az ibolya . . .

Függöny.

NEGYEDIK FELVONÁS

Jesszi virágkereskedése. Főbejárat az utcáról; kirakat; egy függönyös ajtó, mely a lakásba vezet. Eladópolc, kis íróasztal, mely pénztár gyanánt is szolgál. Állványok. Az előtérben kosárbútorok. Villamos csillár. A polcokon és állványokon virágok és pálmák, egyéb disznövények. Este van, a villamoslámpák égnek.

Jesszi, Hegyi, Nina. (Hegyi ül és ujságot olvas. Jesszi az íróasztalnál üzleti könyvében számolgat. Nina a polcon keresgél.)

Jesszi (Ninához): Kész a koszoru?

Nina: Most teszem rá a szalagot. (Nagy ollót vesz föl, a függönyös ajtón el.)

Jesszi: Mihályiék rendelték az öreg úr sírjára.

HERCZEG FERENC

Hegyi (olvasás közben): Azok szépen örökölték.

Jesszi: Azt sem hittem volna, hogy Mihályiék még a vevőim lesznek.

Hegyi: Majd ők nem lesznek, mikor ez a legolcsóbb bolt.

Jesszi: Tudja, hogy nagyon jó szezónunk volt? Magának eldicsekszem vele. Már nincs adósságom a kertésznél. Az asztaloszámlákat kifizettem. A házbér együtt van. (Fölkel, hozzálép.) Önnek köszönhetem, Hegyi úr! Nem tudom, mi lett volna velem, ha nem siet a segítségemre akkor.

Hegyi: A gavallér ember, ha elhagyja magát, valami komiszságot csinál. A komisz ember, ha pihenni akar, valami gavallérdolgot művel. Azután, tudja, mi fácánokra vadászunk, nem cinegékre. (Az ujságot összehajtja, az asztalra teszi.) Az estilapot itt hagyom maguknak. (Szivart vesz elő, rágyújt az asztalon levő gyújtóval.) Különben tudja mi az ujság? Megvolt a licitáció . . . nála . . . Több maradt, mint hittük volna. Jóval több . . . Neki ugyan nem lesz semmiye, ha kiszabadul, de minden tartozása meg lesz fizetve. Még a herceg sem veszít rajta. Most pedig megyek.

A KIVÁNDORLÓ

Előbbiek, Mihályiné, Adél, Szentgróthy. (A hölgyek mély gyászban, egyébként azonban föltűnő elegánsak.)

Hegyi (Jesszihez, bizalmasan): Jóestét, Jesszi nagysád. (Szentgróthyhoz.) Alázatos szolgálja, méltóságos uram. (A főbejáraton el.)

Szentgróthy (kelletlenül néz utána): Jóestét!

Mihályiné (bágyadtan): Megvan a koszoru?

Jesszi: Megvan. El méltóztatik talán vinni?

Szentgróthy: Nagyon szívesen ajánlom föl a hölgyeknek az autómat.

Mihályiné: Akkor magunkkal vihetjük.

Jesszi: Egy pillanatra tessék helyet foglalni. (A függönyös ajtón elsiet.)

Mihályiné, Adél, Szentgróthy.

Szentgróthy: Végtelenül sajnálom, hogy nem kísérhettem el a dámákat. Épp az imént értesültem, hogy megérkezett barátom, Hatfaludy herceg.

Adél (érdeklődve): Ön jóbarátságban van a herceggel?

Szentgróthy: Hatfaludy különös, szinte megható módon ragaszkodik hozzám . . . Mikor utóljára találkoztam

HERCZEG FERENC

vele a főhercegi vadászaton, így szólott hozzám: Te, Gróthy, — mert ő a nevemet Gróthyra szokta rövidíteni . . .

Adél: Gróthy? Az fess! Ezentúl majd én is így hívom.

Szentgróthy: Te, Gróthy, mondta, ha valamikor leházasodol, én leszek a násznagyod.

Adél (kellemes zavarban): Ah!

Szentgróthy: Akkor ajándékozta nekem ezt a botot is.

Adél: Mutassa. Nagyon fess! (A botot kezében tartja.)

Szentgróthy: A nagyságos asszony kissé szenvedőnek látszik. Talán csak nincs baja?

Mihályiné: Tegnap volt éppen három hónapja.

Szentgróthy (borusan bólint): Szegény jó Mihályi bácsi! Ritka jellemes férfi volt.

Mihályiné: Az idegeim egészen tönkre mentek a betegség alatt.

Adél: Szegény jó apus, borzasztóan szekáns volt.

Mihályiné: Képzelve, az utolsó órákban mindent a Tudományos Akadémiának akart hagyni.

Szentgróthy (ijedten): Csak nem?!

Mihályiné: Szerencsére már oly gyöngé volt, hogy

A KIVÁNDORLÓ

nem csinálhatott végrendeletet De hogy én mennyit szenvedtem ezért!

Adél: Mondtam anyusnak, tartozik magának azzal, hogy az idén a Riviérára menjünk.

Szentgróthy (rögtönözve): A Riviérára? Mily kedves véletlen. Én is odakészülök!

Adél: Ah!

Mihályiné: Ez a szegény gyermek az apja életében nem élvezett semmit.

Szentgróthy: Onnan aztán autón fölrándulhatnánk Párisba.

Mihályiné: Ez a szegény gyermek még nem látta Párist.

Adél: Jaj de fess lesz! (Elkomolyodva.) Anyus idegeinek is jót tesz majd Páris.

Mihályiné (lemondással): Az én idegeim! Azokat már tönkretette a szörnyű eset azzal a Pálfalvyval . . .

Adél: Tudja, hogy az az ember már majdnem megkérte a kezemet?

Szentgróthy: Csak nem merészkedett?

HERCZEG FERENC

Adél: Csakhogy mi kezdettől fogva tudtuk ám, hogy kivel van dolgunk.

Mihályiné: Mi lett a boldogtalannal?

Szentgróthy: Megfogadtam, hogy a nevét sohasem veszem az ajkamra.

Adél: Él még?

Szentgróthy: Az az ember, mondjuk X úr, még él, ha ugyan életnek lehet nevezni az ilyesmit. Én, tekintettel futólagos ismeretségünkre, — szorosabb viszonyról természetesen sohasem lehetett szó közöttünk, csak éppen hogy ismertem, mint ismerek annyi embert . . . Én meg akartam neki tenni azt a szívességet, hogy revolvert csempészek a börtönébe. Aki nem tud élni, mint úriember, az haljon meg, mint úriember.

Adél (kellemes borzongással): Jaj, micsoda emberek maguk!

Szentgróthy: Főbe kellett volna magát lőnie. Ezt joggal elvárhatta volna tőle mindenki, aki pertu volt vele . . .

Előbbie, Jesszi, Nina. (Jesszi bejön a függönyös ajtón, Nina koszorút hoz utána.)

Jesszi: Az automobil a bolt előtt áll?

A KIVÁNDORLÓ

Szentgróthy (anélkül, hogy Jesszire nézne): Szemben a kaszinó előtt, az a nagy zöld kocs! (A polcon álló virágok közül piros szegfűt válogat össze.) (Nina kimegy a koszorúval a főbejáraton, Jesszi az ajtóban áll, ahonnan hamar visszajön.)

Adél (halkan): Ez a nő engem emlékeztet valakire. Ismeri maga?

Szentgróthy: Ilyen szférákban nincsenek ismeretségeim. Elfogadja ezt a virágot?

Adél (Mihályinéra tekint): Nem tudom, lehet-e a gyászhoz . . .

Mihályiné (bágyadtan): Milyen virág? Szegfű? Oh, azt lehet. (Fölkel, Jesszihez hűvösen.) A számlát küldje el. Jóestét.

Szentgróthy (pénzt tesz az asztalra, hűvösen): Jóestét.

Előbbie, Herceg. (Midőn ki akarnak menni, szemben találkoznak a herceggel. A herceg kissé megöregedett, botjára támaszkodva jár.)

Szentgróthy (nagy örömmel): Hatfaludy! Mily kellemes meglepetés! Bocsánat, hölgyeim, búcsút kell önöknek

HERCZEG FERENC

mondanom . . . Az autóm a rendelkezésükre áll. (Kezet fog a hölgyekkel.)

Adél (kíváncsian nézte a herceget, Szentgróthyhoz):
A botjáért majd jöjjön el holnap! (Mihályiné és Adél el.)

Herceg: Jóestét, Jesszi. (Szentgróthyhoz kíméletlenül.) Tanuk nélkül óhajtok beszélni Jesszivel.

Szentgróthy (meghunyázkodva): Amint parancsolod, kérlek. Ha megengeded, addig majd föl s alá járok az utcán. (Jesszihez igen nyájasan.) Viszontlátásra, édes Jesszi.

Jesszi, Herceg, később Nina.

Herceg: Ne ijedjen meg tőlem, Jesszi! Ön elég érthetően adta tudtomra, hogy nem akar többet látni. Ez azonban végre is nyilvános üzlet, hová mindenki beléphet. Nem igaz? Ha akarja, megváltom az entrémat és megveszem az egész boltját. Nem tetszik? Akkor egy jó hírrel váltom meg az öt percet, melyet az idejéből igénybe szeretnék venni. Az az ujság, hogy Pálfalvy kegyelmet kapott.

Jesszi: Pálfalvy?

Herceg: Az udvari nász alkalmából tömeges megkegyelmezések történtek és sikerült kieszközölnöm, hogy róla

A KIVÁNDORLÓ

se feledkezzenek meg. Nem tudom ugyan, szolgálatot tettem-e vele a szerencsétlennek, de bízom benne, hogy önnek igen. És nekem ez a fontos.

Jesszi: És hol van ő most?

Herceg: Ennyire nem érdeklődtem a részletek iránt. (Nina a beszélgetés folyamán bejött a főbejáraton, a polc mögé ül, csendesen dolgozik.)

Herceg: És megengedi most, hogy más témára térhessek át? (Kis szünet után.) Úgy látom, nincs ellene komolyabb kifogása . . . Apropos! Ragaszkodik hozzá, hogy ez a fiatal hölgy éppen itt dolgozzék?

Jesszi (fejével bólint, halkán): Ragaszkodom hozzá.

Herceg: Amint tetszik. Nekem nincs titkolni valóm. Tehát magyarázza meg, mit jelent ez a komédia? A megváltozott magaviselete, a munka szent láza, mely mostanában hevíti . . .

Jesszi: Nem fogom megmagyarázni, mert tudom, hogy nem akar megérteni.

Herceg: Van egy részletkérdés, mely különösen izgatja kíváncsiságomat. Mikor ön kurtán-furcsán faképnél hagyott, semmit se vitt el a lakásáról. Egy pár keztyűt sem,

HERCZEG FERENC

pénzről nem is szólva. A lakása ma is érintetlenül várja. Pedig mindaz, amit itt látok, mégis csak valami pénzbe került. Jesszi, ki rendezte be magának ezt a boltot?

Jesszi: A hozzávaló pénzt kölcsön kaptam, de már visszafizettem.

Herceg: Kamatostul?

Jesszi: Nem fogadtak el kamatot.

Herceg: Sem készpénzben, sem természetben? Ah, ah! És ki az a modern Toggenburg lovag?

Jesszi: Hegyi úr.

Herceg: Hegyi úr? Az a bizonyos Hegyi, az uzsorás?

Jesszi: Ő. Gavallér ismerőseimhez nem mertem fordulni, mert tudtam, hogy uzsorakamatot követelnének.

Herceg: Furcsa dolog, de érthető. És egy kissé meg-szégyenítő is. Játszunk nyílt kártyával, Jesszi! Ön azért nyitott boltot, mert nem akar, ahogyan mondani szokás, megélni a szépsége után. Ön egy nemes, de gyerekes félre-értés áldozata. Én elárulom önnek az élet egy titkát. Minden embernek van egy tőkéje, mely után meg kell élnie. Ez lehet öröklött vagyon, név, tehetség, erő, bátorság, vagy más egyéb. Az ön tőkéje a szépség. Ez alul nem tudja magát

A KIVÁNDORLÓ

emancipálni. Bármit tegyen, közvetve, vagy közvetlenül, mindig a szépsége után fog megélni. Ha idejében férjhez ment volna, és úgynevezett tisztességes asszony lett volna, a szépsége kedvéért vették volna el. Itt ebben a boltban is nem a munkája, hanem a szépsége kamatozik önnek, mert még a női vevőit is kellemesen érinti az ön üde szépsége. A félreértés csak az, hogy ön fillérekért vesztegeti azt, ami ezrekért ér. Higyje el, a nő tisztességét a takarékos emberek talál-
ták ki.

Jesszi: Herceg, herceg! (Nina lassan fölkel, kioson a függönyös ajtón.)

Herceg: Bevallom önnek, Jesszi, hogy a nagy vonzalom, melyet ön iránt érzek, a történetek után sem csökkent. Úgy látszik, maga az én életem nagy gyöngéje, Jesszi! Nem tudom, hogy szerelem-e ez? Azt hiszem, más valami és több annál. Talán a vénülő ember kétségbeesett ragaszkodása a szépséghez, az ifjúsághoz, az élethez. Úgy érzem, ha önt elvesztem, mindent elvesztettem. Mindent! (Erőt vesz magán.) Beszéljünk okosan, Jesszi. A pozíció, melyet önnek teremtettem, nem volt önnek való. Ön minden, csak nem kurtizán természet. Ön azért is szakadt el tőlem, mert hon-

HERCZEG FERENC

vágy gyötörte, honvágy a tisztesség után. Nos, én megszerzem önnek a tisztességet is.

Jesszi (nyugodtan): Azt is kaphatni pénzért?

Herceg (meggyőződéssel): Pénzért minden kapható. Nézze, van egy emberem. Az a Keresztessy, hiszen ismeri. Ő feleségül fogja magát venni.

Jesszi: Herceg!

Herceg (a földre tekint): No, nem kell megijedni. A házassága csak névleges lesz. Egyébként megőrzi szabadságát. És hamarosan elválnak megint. Én azt akarom, hogy neve és pozíciója legyen.

Jesszi: És mondja, azért ön kezét fogja azzal az emberrel, Keresztessyvel, aki tulokként eladatja magát?

Herceg (gúnnyal): Ha éppen elkerülhetetlen, mért ne? Az ember nem válogathat mindig a kezekben.

Jesszi (élesen): És a saját kezének érintésétől sem borzadna?

Herceg (szigoruan): Mi ez? Jesszi! Végre is, a módszer, melyet ajánlottam, gavallér körökben nem egészen szokatlan.

Jesszi: Ön egyszer börtönbe hurcoltatott egy embert...

A KIVÁNDORLÓ

Ön akkor így szólt, emlékszem minden szavára: Mi, akik különbeknek tartjuk magunkat másoknál, irgalmatlan szigorúsággal tartozunk ítélni önmagunk fölött! Ön merete ezt mondani, ön, aki földalatti csatornákon kúszik a szoknyám után? Ön, aki cimborája egy Alfonznak?

Herceg: Jesszi!

Jesszi: Ön csak akkor erős, és büszke, ha más ember fölött ítél. Ha azonban önmagáról van szó, akkor mindent megért és mindent megbocsájt. Herceg, ön komédiás!

Herceg: Ne-ne . . . Jesszi, így ne szóljon hozzám. Inkább elmegyek. (Szünet.) Sajnálom önt és sajnálom magamat. Most már tisztán látom, hogy rettenetes hibát követtem el önnel szemben. Mikor elsőízben találkoztunk, elragadt az ön nagy tisztasága. Tulajdonképpen engem is a tisztaság után való honvágy vonzott maga felé . . . Az a durva és fájdalmas ötletem támadt, hogy tulajdonomba vehetem a tisztaságot, ha eltiprom. Megöltem magában a lányomat. Mi olyanok vagyunk, mint a rosszul idomított fenevadak, a gyöngédségünk is sebet üt. Sajnálom önt is és sajnálom magamat.

HERCZEG FERENC

Előbbiek, Kelemen.

Kelemen (tisztá polgári ruhában, vadászkalappal és csizmában belép a főbejáraton, leveszi kalapját, komolyan és hosszan szemléli Jesszit).

Jesszi (miután erőt vett magán): Mi tetszik? (*Kelemen* nem válaszol.) Szolgálhatok valamivel?

Kelemen (szakadatlanul nézi Jesszit): Engedelmet kérek, engem egy úr rendelt ide. Azt mondotta, hogy itt fogunk találkozni.

Jesszi: Tévedés lesz.

Kelemen (a hercegre pillant): Meglehet.

Jesszi: Mi a neve annak az úrnak?

Kelemen: Pálfalvy!

Jesszi (örömteljes megindulással): Pálfalvy? A városban van? Ide jön! (Megragadja *Kelemen* kezét.) Maradjon, kérem! Üljön le! Ha mondta, akkor el fog jönni. Biztosan el fog jönni. Most hét óra van.

Kelemen (leül): Hét órára mondta. (Gyors elhatározással fölkel.) Megyek és megmondom neki, hogy jó helyen jár, mert ő künn ácsorog az utcasarkon. (A főbejáraton el.)

A KIVÁNDORLÓ

Herceg, Jesszi.

Herceg: Maga beszélni fog velem? A rabbal?

Jesszi (eléje áll): Mi vagyok én? Egy bukott nő!

Herceg: No de Jesszi!

Jesszi: Oh, hát nem érti meg az én nagy örömetem? Ez az öröm már ott ujjongott, a rettenetes félelmem alatt, mikor ön rendőrökkel hurcoltatta el. Ő, akihez sohasem tudtam volna fölemelkedni, lezuhant hozzám!

Előbbiek Pálfalvy.

Pálfalvy (kék ruhában, puha kalappal, belép, leveszi kalapját, aztán megpillantja a herceget, és dermedten tekint rá. Majd Jesszi felé közeledik): Míg fogva voltam, ön több ízben jelét adta annak, hogy emlékszik reám. Nekem az nagyon jól esett . . . Eljöttem, hogy megköszönjem.

Jesszi: Pálfalvy, nem ad kezet? (*Pálfalvy* kezet ad neki.) Milyen kérges a szegény tenyere. (Lehajlik, mintha meg akarná csókolni, de nem teszi meg.)

Pálfalvy (zavartan): Isten önnel, Jesszi.

Jesszi: Elhagy?

Pálfalvy: Mennem kell. Kivándorló vagyok.

HERCZEG FERENC

Jesszi: Egyedül utazik?

Pálfalvy: Van egy utitársam.

Jesszi (lemondással): Ha ön most elhagy, akkor nem tudom, mi lesz velem.

Herceg (véget akar vetni a kínos szünetnek): Amerikába, Amerikába? Okos elhatározás.

Pálfalvy: Nem az országból vándorlok ki, hanem a világból, melyben eddig éltem. (Jesszihez.) Ön ehhez a világhoz tartozik, Jesszi, azért kell önnek is búcsút mondanom.

Herceg: Itthon akarsz maradni? Nem ajánlom! Igen kínos lesz, — elsősorban rád nézve.

Pálfalvy: Nem lesz kínos. Én tanult kézműves vagyok. Abban a percben, amint kezembe veszem a pörölyt, egy oceán választ el minket. Önök sem látnak többet, én sem látom önöket.

Herceg: Ha talán azon fordulna a dolog, hogy nem rendelkezél a kellő anyagi eszközökkel, én igazán nagyon örülnék, igazán nagyon szívesen . . .

Pálfalvy (elfojtott mosollyal): Ez félreértés, kérem, kézműves vagyok, nem koldus, se pénzbeli, se érzelmi alalmazására nem szorultam.

A KIVÁNDORLÓ

Herceg: Veled keményen bánt el a sors. Keményebben, mintsem megérdemelted. Talán engemet is érhet a szemrehányásod. Lehet, hogy túllöttem a célon . . . Érttem, ha el vagy keseredve.

Pálfalvy: Semmi keserőség nincs bennem. A herceg talán konok bűnösnek fog tartani, de való igaz, hogy örülök annak, ami velem történt. A börtönbe kellett mennem, hogy fölismerjem az egyetlen értéket, mely bennem van: az embert. S amióta emberi szemmél nézem a világot, mindent egészen másként látok, mint annakelőtte. Láta az imént az öreg embert, aki velem jött? Rabtársam. Hat esztendeig volt a fegyházban emberölés miatt. Egyébként egyszerű kovácsmester. És én a hitemre mondom önnek, ő a legelőbbkelő ember, akit életemben ismertem. Önt sem véve ki, herceg. S annak a vén rabnak az ítélete előttem ma sokkal fontosabb, mint bárki másé. Az önét sem véve ki, herceg.

Herceg: Igaza van, ön bátran itt maradhat, minket máris egy oceán választ el egymástól. De nem tagadom, van az okoskodásában valami, ami megkap. Szeretem az erős embereket. De, mondja őszintén, azt hiszi, hogy érdemes ezt az életet tovább élnie?

HERCZEG FERENC

Pálfalvy: Azt hiszem, érdemes. Én egy tunya, babonás nemzedék sarja voltam. Egy elpusztult őserdő utolsó nyomorék hajtása. Ha sikerül megállítanom személyemben a korhadást, ha újból ott kezdem, ahol legelső elődöm kezdte, akkor érdemes volt élnem.

Herceg: Nos szerencsés utat! Útravalóul adok önnek egy ajándékot, az egyetlen, melyet elfogadhat tőlem. Az ajándék oly ember becsületszava, aki minden tunyasága és babonás volta mellett sem szokott férfiaknak hazudni. Szavamat adom, hogy mialatt ön oda volt, addig én egyetlen egyszer sem beszéltem Jesszivel. Nem rajtam múlt persze, hanem rajta. És most tehet ezzel az ajándékkal, amit jónak lát.

Jesszi (Pálfalvyhoz lép): Ugy-e elvisz magával?

Pálfalvy: El.

Jesszi: Ugy-e nekünk nem szabad egymást elhagynunk soha?

Pálfalvy: Soha. A feleségem lesz.

Jesszi: Ez az, igen, ez az, amire gondolni nem merem, és amiről mégis mindig álmodtam. Ha megmaradt volna gavallérnak, talán a kedvese lettem volna. Akkor is szerettem

A KIVÁNDORLÓ

volna, de ön egy hónap vagy egy év mulva rámúnt volna. Ez mindig így szokott lenni! De most az uram lesz! Az uram! Meglássa, fogadom, soha hálásabb felesége nem volt férfinak.

Pálfalvy: Tudom.

Herceg: Elhiszem.

Előbbie, Szentgróthy, majd Kelemen.

Szentgróthy (nemes haraggal jön be): Hogyan? Hát jól láttam? Ez az úr, ez az ember ide merészkedett jönni? Hát kiveszett kegyedből, kiveszett önből a gavallér-érzés utolsó szikrája?

Herceg (mosolyogva): Az kiveszett.

Szentgróthy: Ha már nem lövi magát föbe, amit joggal elvárhattunk volna, legalább ment volna szanatóriumba...

Herceg (kesernyés humorral): Ne erőlködj, kérlek! Úgyis hiába hányod rá a borsóidat, őt keményre kalapálták a kovácsműhelyben. Gyere, te gavallérok gavallérja, ez nem neked való társaság. Elviszlek vacsorázni jobb társaságba. Disztingvált kokottok és előkelő kártyások közé. Lesz fecskefészek-leves és filet á la Cromwell — osztrigával spékelve.

HERCZEG FERENC

Gyere, hizlaljuk magunkat a családi mauzoleum számára. (Pálfalvihoz.) Szerencsés utat a kivándorlónak. (Jesszihez.) Szerencsés utat neked is, te okos kislány. (Indulóban megpillantja Kelement, aki szerényen húzódik meg az ajtóban, élesen szemébe néz, majd halkan szól.) Magának is, vén patkoló. (Botjára támaszkodva el. Szentgróthy megdöbbenve néz körül, a herceg nyomában el.)

Jesszi, Pálfalvy, Kelemen.

Jesszi (miután az ajtó becsukódott, mosolyogva nyújtja kezét Kelemen felé és Pálfalvy mellé vonja).

Kelemen (kissé zavartan): Hát instálom, van ott a hámor mellett egy kis hegyi rét, a kakuk-rét, körülötte nagy öreg bükkfák ... holdvilágos éjjel, ha pihen a hámor, őzek szoktak járni arra ... ott van az a bizonyos kis ház ...

Függöny.

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA
BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 10. SZ.

Herczeg Ferenc munkái:

A kivándorló. Színmű 4 felv. ..	2.50,	díszk.	4.50
Szerelmesek	4.—,	«	6.—
Kaland. Elbeszélések	4.—,	«	6.—
Déryné ifjasszony. Színmű 3 felv.	2.50,	kötve	4.50
Lélekablás. Regény	3.50,	«	5.50
Böske, Erzs, Erzsébet. Elbeszél.	3.50,	«	5.—
Elbeszélések	3.20,	«	5.20
Honszerző. Regény	4.—,	«	6.—
Bizánc. Színmű 3 felvonásban ..	2.50,	«	4.50
Kéz kezet mos. Vígjáték 3 felv.	2.50,	«	4.50
Andor és András. Regény	3.20,	«	5.20
Balatoni rege. Regényes vígjáték			
4 felvonásban	2.50,	«	4.50
Pogányok. Regény	5.—,	«	7.—
Idegenek közt. Regény	2.80,	«	4.80
Ocskay brigadéros. Történelmi			
színmű 4 felvonásban	2.50,	«	4.50
Arianna. Elbeszélések	3.—,	«	5.—
Egy leány története. Regény ..	3.60,	«	5.60
Gyurka és Sándor. A Gyurkovics-			
fiúk folytatása.. .. .	3.—,	«	5.—
Az első vihar. Színmű 4 felv. ..	2.50,	«	4.50
Honthy háza. Színmű, 3 felv. ..	2.50,	«	4.50
Az első fecske és egyéb elbeszé-			
lések, 3. kiadás	3.—,	«	5.—
Szabolcs házassága. Reg. 4. ezer	3.20,	«	5.20
A Gyurkovics-fiúk. Elbeszélés ..	4.—,	«	6.—
Napnyugati mesék	3.20,	«	5.20
A Gyurkovics-lányok, 16. ezer ..	3.—,	«	5.—
Simon Zsuzsa, 3. kiadás. Regény	3.60,	«	5.60
A három testőr. Vígjáték	2.50,	«	4.50
A dolovai nábob leánya. Színmű.			
2. kiadás	2.50,	«	4.50
Mutamur. Elb., 3. kiadás	4.—,	«	6.—
Penn és lenn. Regény. 3. kiadás	4.—,	«	6.—

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA
BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 10. SZ.

Most jelent meg!

HERCZEG FERENC
SZERELMESEK

Ára fűzve 4 korona
Díszkötésben 6 kor.

ÚJ IDŐK

SZÉPIRODALMI KÉPES HETILAP

SZERKESZTI
HERCZEG FERENC

NEGYEDÉVRE 4 KORONA

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, Andrássy-út 10. szám.

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA
BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 10. SZ.

NAPOLÉON

Irta Fodor Sándor prelátus-
kanonok

MARCZALI HENRIK dr. ELŐSZAVÁVAL

Bár csöndes sírban pihen nemzedékek óta NAPOLEON, mégis mindmáig úgy él a köztudatban, mint valamely legyőzhetetlen, halhatatlan hős. — Az ifjak szemében ő a tüntető tetteiért megtestesülés. — A férfi bámulva emlékszik még ma is mindent letörő akaratairól, erélyéről. Arcképét, mint valami megvalósult ideált nézik a nők. Ahogy egész életünk ma Európában folyik: az ő viharos, mindent lenyűgöző jelenlétének nyomaival van telehintve az is. Nincs zuga a földnek, ahol ez az egy szó: NAPOLEON ne hatna az emberekre úgy, mint valami, ami szokatlanul rendkívüli, varázslatos és mégis mélyen emberi. Könyvtárt tesz már ki az a külföldi irodalom, amely e csodálatos embert elemezi és kutatja. Száz és száz író, történész igyekezett alakját mentül behatósabban megvilágítani. Mind e sugarakat egyetlen gyűjtőlencsén át tömör képpé fogja össze NAPOLEON című új könyvében Fodor Sándor prelátus-kanonok. Egy emberélet kitaró, gondos és lelkes munkáját rejti magában ez a kötet. Mindvégig rendkívül érdekes és tanulságos olvasmány a felnőtteknek éppen úgy, mint az érettebb ifjúságnak, mert NAPOLEON életpályája a legszebb, a legérdekesebb és a legtanulságosabb történetek egyike. A könyvet 16 mellékleten Meissonier, Delaroche, Verescsagin, Gerard, stb. képei díszítik. — Ára: Negyedrétű, albumalakú díszes kiadásban fűzve 8 korona. Ugyanaz, díszesen bekötve 10 korona.

**TÓTH
BÉLA A MAGYAR
ANEKDOTAKINCS**

HAT KÖTETBEN.

Egy-egy kötet ára füzve 4 kor. 80 fill.

Egy-egy kötet ára díszkötésben 6.40 K.

Törleszthető 2 koronás havi részletekben is!

A Magyar Anekdotalincs nemzetünk intimebb történelme. És kétséges, hogy nem tanulságosabb-e, mint az, amelyik a nagyvonású külső eseményeket rajzolja.

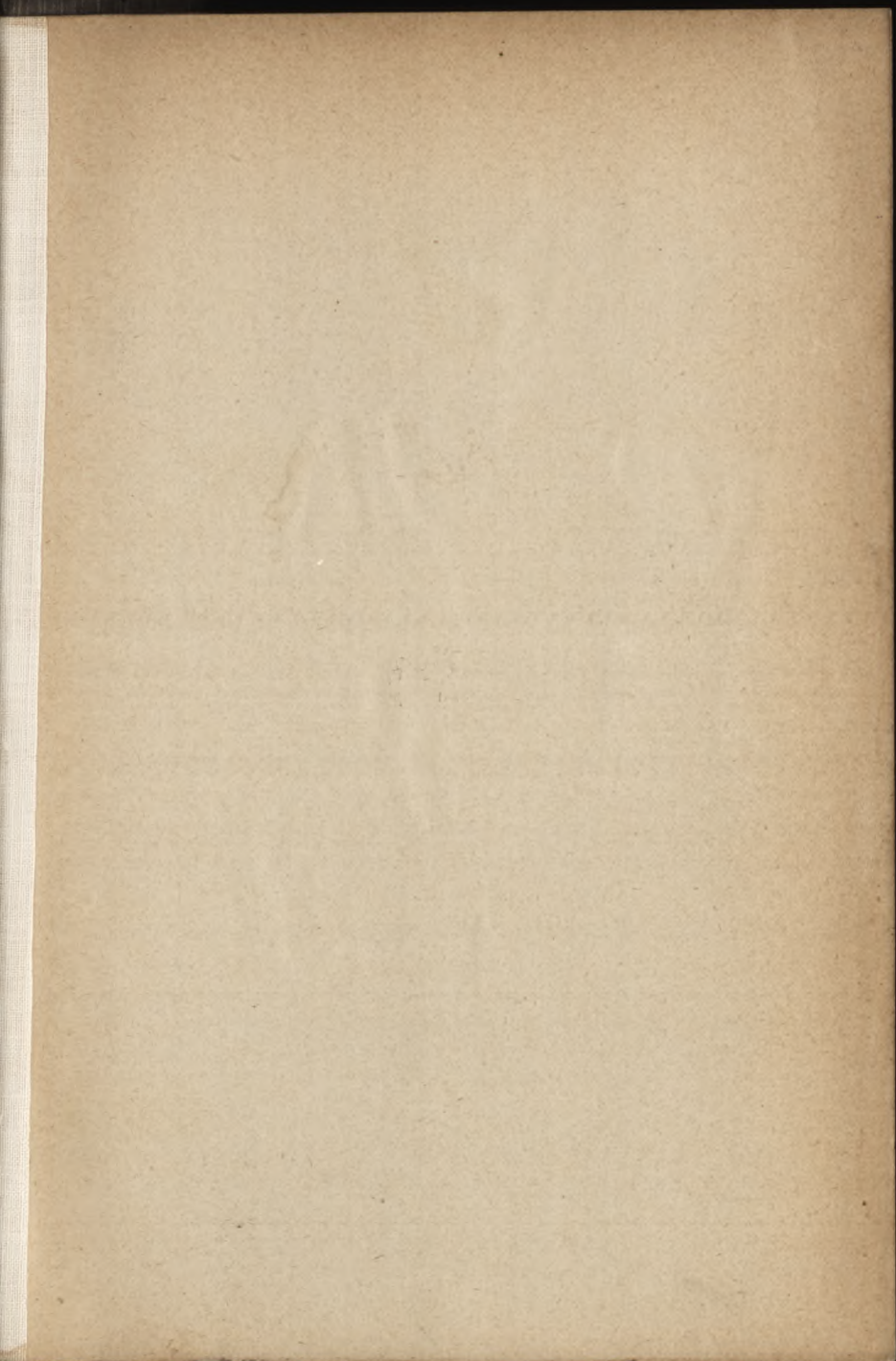
Az bizonyos, hogy ez a könyv több a szórázoztatónál, a kedvderítőnél, unaloműzőnél, bárha ilyennek is elsőrendű olvasmány.

Minden anekdotája egy-egy furfangos lámpás, amely nagyjaink egy-egy rejtett jellemvonását világítja meg.

Ott, ahol a történelem fáklyája sötétben hagyja a lélek titkosabb redőit, ott az anekdotázó veszi át a Clio szerepét.

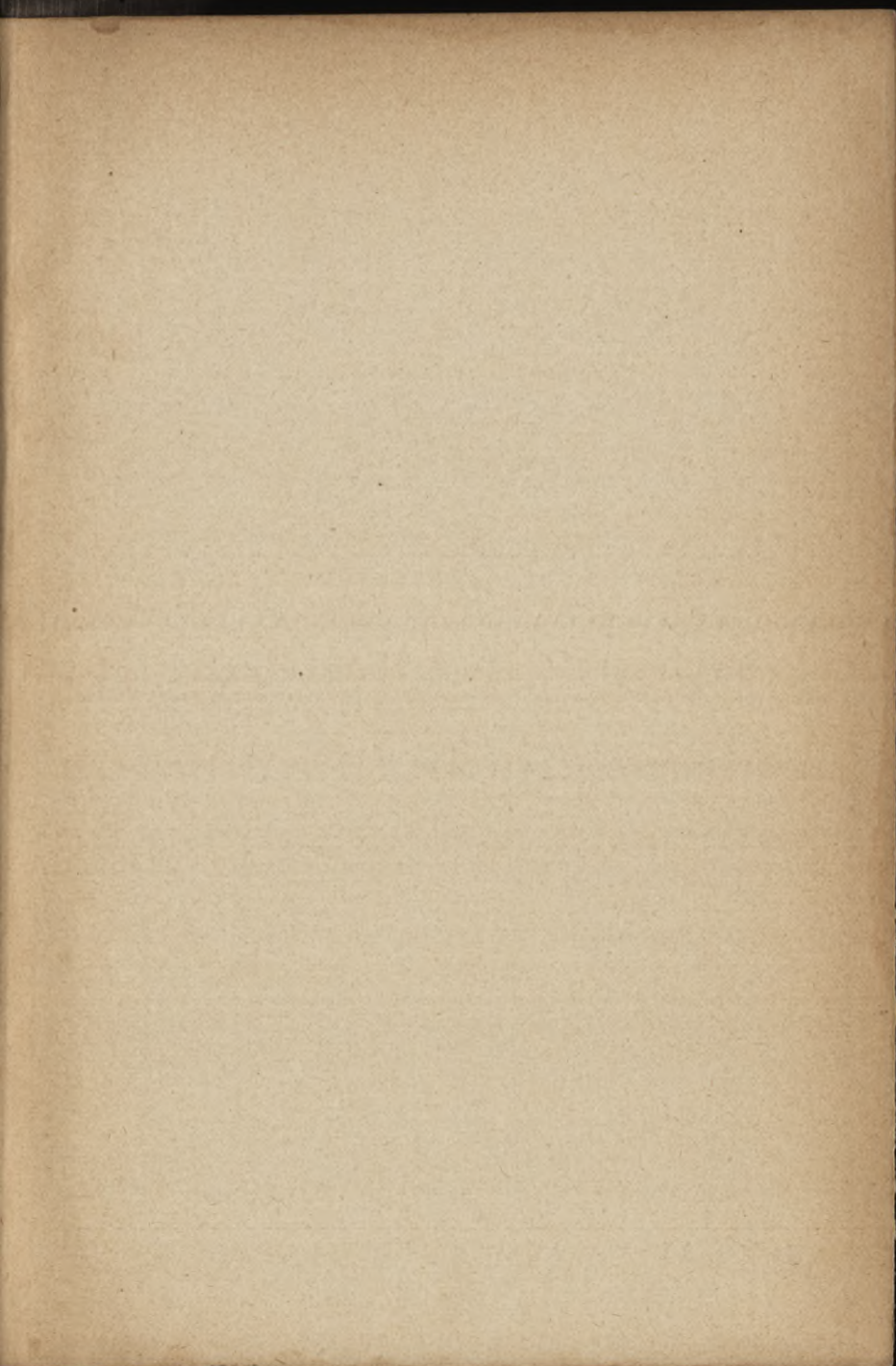
Nagy szerencse, hogy a mi anekdotáinknak olyan megszólaltatójuk akadt, mint Tóth Béla.

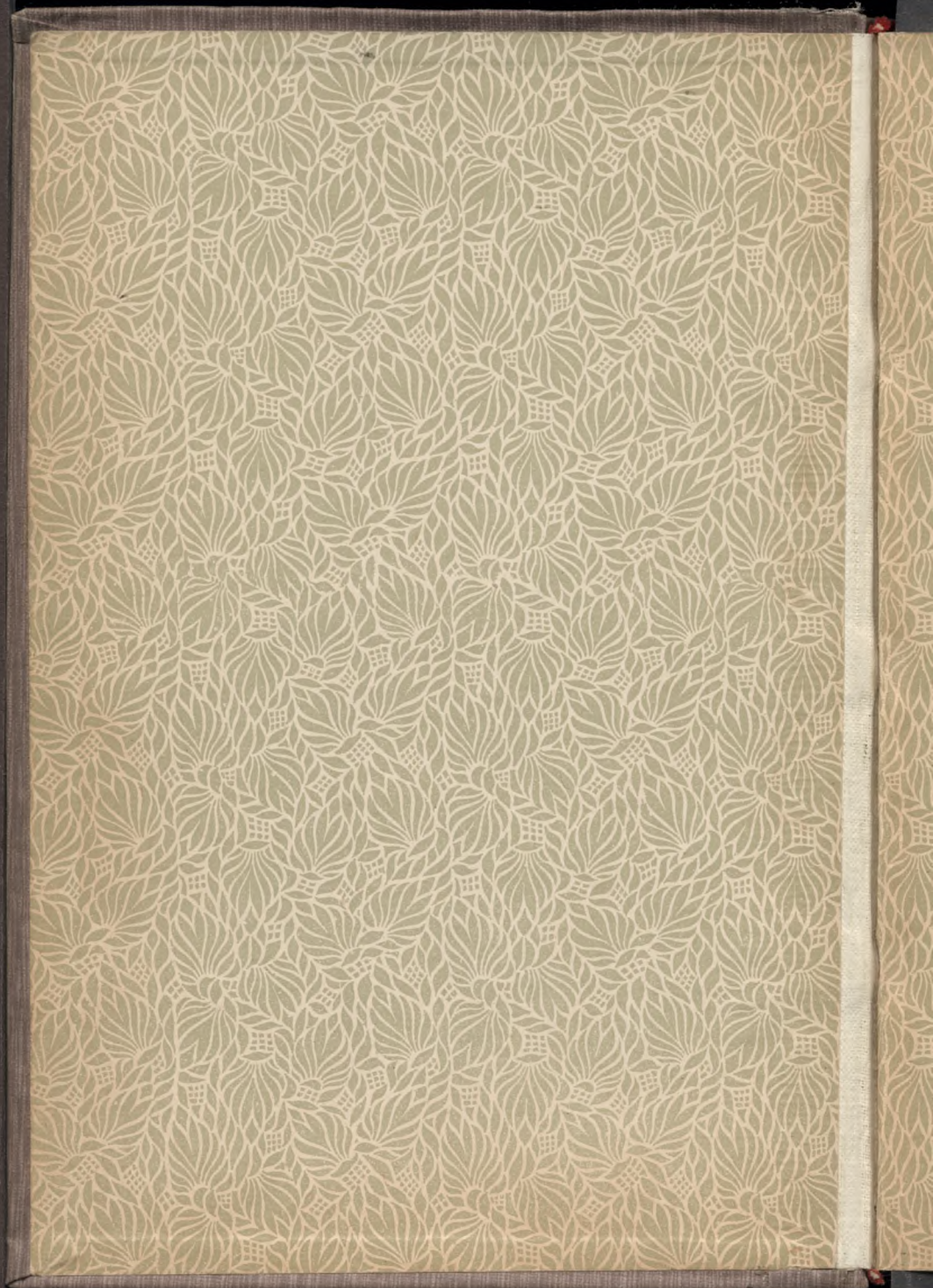

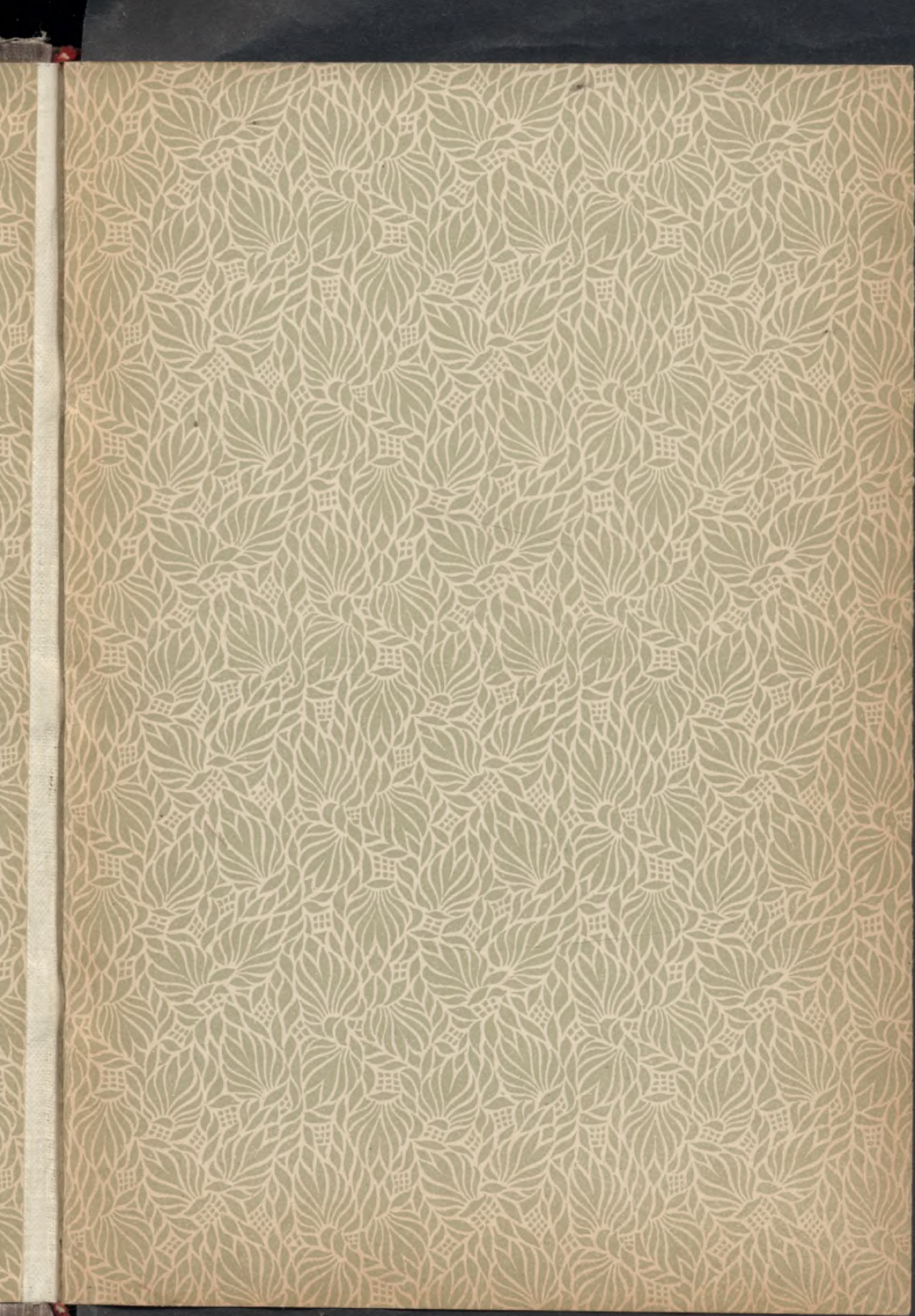

ÁRA 2.50 KORONA

HERCZEG
FERENC

A
KIVÁNDORLÓ

1890